

**ZBIRKA ZGODB
O USPEŠNIH ROMIH**

**ZBIRKA PRIČA
USPJEŠNIH ROMA**

**COLLECTION OF STORIES
OF SUCCESSFUL ROMA**

HEDROM

HIGHER EDUCATION FOR ROMA

Erasmus+

Vsebina/Indeks/Index

Uvod	4
Zgodbe iz Slovenije.....	5
Zgodbe s Hrvaške	12
Uvod	25
Priče iz Slovenije.....	26
Priče iz Hrvatske	32
Introduction.....	45
Stories from Slovenia	47
Stories from Croatia	53

Zbirka zgodb o uspešnih Romih

HEDROM
HIGHER EDUCATION FOR ROMA

Erasmus+

Uvod

Eden izmed projektnih rezultatov je tudi Zbirka zgodb uspešnih Romov. V njej so zbrane osebne zgodbe bivših romskih dijakov in dijakinj partnerskih srednjih šol, torej Dvojezične srednje šole Lendava in Gospodarske šole Čakovec. Skupna tema vseh zgodb je izobrazba oz. šolanje, sicer pa so imeli udeleženci svobodo, da na to temo napišejo ali povedo kar želijo. Tako so lahko na varen način opisali svojo izkušnjo s sekundarnim šolanjem, pri čemer so lahko izpostavili tako dobre, kot slabe stvari. Namen te aktivnosti pa je bil predvsem ustvariti dokument, ki je osredotočen na pozitivne lastnosti romskih dijakov, saj v drugi literaturi prevladujejo predvsem težave, izzivi in druge teme, ki prikazujejo Rome v negativni luči. Na ta način lahko pripomore k premagovanju predsodkov in negativnih stereotipov o Romih ter zmanjša družbene razlike med pripadniki romske skupnosti in širšo družbo.

Zbirka zgodb uspešnih Romov bo služila kot pripomoček za motiviranje tako romskih dijakov, kot tudi dijakov iz drugih ranljivih skupin. V zbirki so namreč zbrane zgodbe, ki pričajo o tem, da je posameznik tudi v težkih situacijah zmožen najti moč in voljo, da doseže svoje cilje ter da so poti do le-teh lahko različne. Prav tako je zbirka odličen način, da partnerski srednji šoli dobita informacije o tem, kje se njihovi dijaki nahajajo danes in kako so jim lahko kot učitelji ali drugi pedagoški delavci pomagali na poti do uspeha.

Zgodbe so zbrali partnerji projekta HEDROM, pri tem pa so poskrbeli za anonimnost in varovanje osebnih podatkov vseh posameznikov in posameznic, ki so prispevali svoje zgodbe. Zbranih je bilo 16 zgodb, od tega 6 zgodb bivših romskih dijakov DSŠ Lendava in 10 zgodb bivših romskih dijakov GŠ Čakovec.

Na tej točki bi se radi zahvalili vsem, ki so delili svoje osebne zgodbe z nami. Informacije, ki smo jih dobili iz le-teh so tako za nas, kot tudi vse ciljne skupine projekta izrednega pomena.

Zgodbe iz Slovenije

Zgodba 1:

Obiskovala sem lokalno osnovno šolo, kjer sem imela dober uspeh in v kateri sem se vedno dobro počutila. Za srednješolsko izobraževanje sem se odločila, ker sem želela, da bo nekaj z mene, da bom imela službo in da ne bom odvisna od koga drugega. Odločila sem se za program trgovec, ker sem že v osnovni šoli imela malo slabše ocene in se mi je 3 letni program zdel najbolj primeren zame. Pri odločitvi me je največ spodbujala mama. V času srednješolskega izobraževanja so mi v največjo oporo bili starši in teta. Uspešno sem zaključila izobraževanje in se odločila, da se še dalje izobražujem. Trenutno obiskujem lokalno srednjo šolo, program PTI ekonomski tehnik. V šoli se počutim dobro ter sprejeto s strani sošolcev. Najbolj me motivira to, da si želim biti uspešna, želim si da bom imela službo, si zaslužila svoj denar. Včasih se počutim, kot da nekateri profesorji delajo razliko med Romi in neromi, nas Rome gledajo grdo in mislijo, da smo manj pametni od neromov. Niso vsi profesorji taki, se pa najdejo izjeme. Med sošolci se počutim sprejeta. Mislim, da bi se brez izobrazbe zelo težko zaposlila, zato sem tudi nadaljevala šolanje. Izobrazba mi bo ponudila to, da najdem službo in se bom lahko zaposlila.

Zgodba 2:

Obiskoval sem lokalno osnovno šolo. Moj uspeh je bil dober. Osnovno šolo sem doživljal zelo dobro. Nikoli nisem bil diskriminiran. Za srednješolsko izobraževanje sem se odločil zaradi boljše prihodnosti. Odločil sem se za program Ekonomski tehnik, ker se mi je zdel zanimiv. V oporo pri odločitvi in med šolanjem so mi bili starši, ki so mi tudi tekom srednješolskega izobraževanja nudili največjo oporo. V srednji šoli se počutim sprejeto, nikoli nisem imel nobenih težav. Z vsemi imam dobre odnose, vsi so prijazni. V času

srednješolskega izobraževanja je moj cilj bil uspeh, motiviral me je predvsem oče. Zame je pridobitev izobrazbe pomembna, saj ti poveča možnosti za zaposlitev. Brez izobrazbe bi se sicer lahko zaposlil, ampak ne takoj in ni tako enostavno, kot če imaš določeno izobrazbo. Poleg tega mi je izobrazba ponudila samostojno razmišljanje.

Zgodba 3:

Obiskoval sem manjšo lokalno šolo, kjer sem imel dober uspeh. Osnovno šolo sem doživljal pozitivno. Za srednjo šolo sem se odločil zaradi večje izobrazbe in večjih možnosti za zaposlitev. Odločil sem se za program avtoserviserja, saj me je to najbolj zanimalo in veselilo. Pri tej odločitvi so mi bili v oporo starši. V času srednješolskega izobraževanja so mi v oporo bili prav tako starši kakor tudi moja punca. V srednji šoli sem se počutil dobro in sprejeto. V srednji šoli večjih težav nisem imel, srečeval sem se samo z manjšimi težavami pri učnih predmetih. Moj cilj je bil uspešno zaključiti izobraževanje in se poklicu primerno zaposliti. Motiviralo me je veselje do dela z avtomobili. Srednjo šolo bi ocenil kot dobro, prav tako so bili v redu sošolci in učitelji, res pa je, da je bila z njihove strani včasih prisotna diskriminacija skozi različne komentarje, kar me je velikokrat zmotilo. Verjamem, da je izobrazba pomembna, vendar menim, da se je tudi brez izobrazbe možno zaposliti, če ima oseba željo in voljo do dela. Takšen je tudi moj primer, saj srednje šole oziroma zadnjega letnika nisem zaključil in se pri 18ih letih zaposlil v tujini, kjer delam še danes. Dokler sem obiskoval srednjo šolo, mi je ta ponudila nekaj znanja in tudi izkušnje, katere sem si pridobil s praktičnim delom v času izobraževanja, vendar sem zaradi učnih težav ter težav z učenjem imel odpor do šole, zaradi česar slednje nisem dokončal.

Zgodba 4:

Obiskovala sem lokalno osnovno šolo. Moj uspeh v osnovni šoli je bil dober (3). V osnovni šoli sem imela odličen odnos s sošolci, učitelji ter z razredničarko. Nikoli nisem imela težav s sošolci ali prijatelji, da bi me podcenjevali, da me ne bi sprejeli v njihovo družbo. Z učitelji sem imela odličen odnos, tako kot vsi drugi sošolci, vedno sem imela razlago, ko nisem razumela snovi. V osnovni šoli smo imeli pomoč s strani romske pomočnice, ki nam je pomagala pri nalogah. Velikokrat v času pouka ni imela dovolj časa, da bi se lahko posvetila vsem romskim otrokom, zato je velikokrat prišla pomagat na dom. Za srednješolsko izobraževanje sem se odločila zato, da si pridobim poklic in da s tem pokažem, da ni vsak Rom odvisen od socialne pomoči, in da tudi jaz lahko kaj dobrega naredim za svojo prihodnost. Ne želim biti odvisna od svojih staršev in od drugih ljudi. Najprej sem končala 3-letno trgovsko šolo, po zaključku tega programa sem se vpisala v dvoletni program Ekonomski tehnik, z željo, da si pridobim večjo stopnjo izobrazbe in s tem tudi možnost za lažjo zaposlitev ali da odprem lastno podjetje. Pri tej odločitvi so mi v oporo bili starši in starejši brat, ki je prav tako v šoli bil uspešen in si ustvaril uspešno kariero. V času srednješolskega izobraževanja sta mi v oporo bila moja mama in brat. Brat mi je pomagal pri nalogah, saj ima on tudi zaključeno V. stopnjo izobrazbe in je sedaj samostojni podjetnik. Podobno kot v osnovni šoli, sem se tudi v srednji šoli dobro počutila, nikoli nisem imela težav ali da bi dobila občutek, da so me obravnavali kot manjvredno in manj sposobno od ostalih. V času srednješolskega izobraževanja me je najbolj motivirala želja po tem, da sama sebi in drugim dokažem, da sem sposobna uspešno zaključiti izobraževanje. Hkrati so me zelo motivirali starši. Menim, da bi se brez izobrazbe v prihodnosti težko zaposlila. Lahko bi opravljala kakšna sezonska dela, drugače pa se je brez izobrazbe zelo težko zaposliti. Izobrazba zame pomeni, da imaš večjo možnost za zaposlitev ter opravljanja tistega dela, ki te veseli, ne pa dela, h kateremu si prisiljen zgolj zaradi preživetja.

Zgodba 5:

Obiskovala sem manjšo lokalno osnovno šolo, katero sem tudi uspešno zaključila. Moje ocene so bile v povprečju prav dobre. Težave sem imela pri matematiki, vendar sem imela zelo dobro sošolko, katera mi je pomagala pri učenju. V šoli sem se počutila dobro, saj so me sošolci sprejeli. Nikoli nisem govorila o tem, da sem Rominja, predvidevala sem, da to že vedo. Učitelji so me imeli radi, saj sem bila tiha in pridna učenka.

V 9. razredu smo imeli vpis v srednjo šolo, takrat še nisem vedela nič o tem in tudi o tem ne, kaj bi rada postala, zato sem se vpisala v lokalno srednjo šolo, smer Ekonomski tehnik. Za smer Ekonomski tehnik sem se odločila z mojimi starši, saj so vsi govorili, da je lažja smer od gimnazije. Moji starši so bili navdušeni, po drugi strani pa tudi malo prestrašeni. Vseeno so me podpirali, čustveno in finančno. Podpirali so me tudi drugi sorodniki, predvsem pa sestrična, katera je med tem časom že študirala in me motivirala naj se, dokler se le da, izobražujem.

V srednji šoli sem bila v razredu, kjer smo bile same punce, zato smo se hitro spoprijateljile. Razumele smo se zelo dobre, včasih smo se tudi kaj sprle, vendar zaradi kakšnih najstniških zadev. Bili so dobri in slabi dnevi, ampak sem se večinoma počutila zelo dobro in sprejeto v družbo. Učenje mi je šlo dobro od rok, pri matematiki sem še vedno imela težave, ampak sta mi starša finančno omogočila inštrukcije, zaradi katerih sem imela dobre ocene. Med tem časom je name zelo vplivala sestrična, ki je študirala v Mariboru. Dostikrat sem jo spraševala kako je tam, kaj študira, kaj se učijo, kaj dela med prostim časom in podobno. Bila mi je vzor, zato sem tudi jaz želela it študirat.

Po uspešno končani maturi sem se vpisala na Ekonomsko-poslovno fakulteto v Mariboru. Vsi so bili zelo ponosni name. V Mariboru mi je bilo lepo, stanovala sem s prijateljico in sošolko iz osnovne šole, ampak mi študij ni ležal. Nisem bila vztrajna, zdelo se mi je pretežko, voljo do učenja sem izgubljala, kar je privedlo do tega, da sem ponavljala letnik. Ker nisem naredila vseh izpitov, sem se prepisala na Višjo strokovno

šolo v Murski Soboti, smer Ekonomist. Zdelo se mi je, da bo ta študij lažji, sošolci so zelo prijazni in dobro smo povezani. 1.letnik sem uspešno končala, trenutno obiskujem 2. letnik, smer Podjetništvo in trženje. Med tem časom mi starši in sorodniki stojijo ob strani in me podpirajo.

Vesela sem, da imam razumljive starše, ki me vodijo in mi dovolijo biti to kar sem. Starši so mi vedno govorili, naj se izobražujem, da bom nekoč imela službo in da ne bom kot oni, saj si oni tega nikoli niso mogli privoščiti oziroma niso imeli nikogar, ki bi jih vodil in jim pomagal. Vesela sem tudi za sestrično, ki mi je vzor in ki mi je pomagala pri odločitvi za izobraževanje. Upam, da bom študij uspešno končala in diplomirala. Po diplomi se želim še dalje izobraževati.

Izobrazba mi je ponudila dosti vsega. Med časom srednje šole in tudi trenutno opravljam študentska dela, kar mi pride zelo prav. Spoznavam nove ljudi, vsak dan se naučim kaj novega, hkrati pa sem tudi finančno stabilnejša, saj ne želim biti odvisna od staršev, ki mi vsega ne morejo privoščiti. Brez staršev, sestrične in drugih sorodnikov bi najverjetneje živela tipično življenje Rominje, zato sem jim zelo hvaležna in si želim, da tudi drugi Romi spoznajo drugačen način življenja. Menim, da brez zaključene vsaj srednješolske izobrazbe, ne bi dobila zaposlitve. Želim si, da bi vsak otrok iz romske skupnosti imel možnost vsaj srednješolske izobrazbe.

Zgodba 6:

Že od malih nog so me starši spodbujali k branju in učenju, večino prostega časa v osnovni šoli sem namenila prav slednjemu, saj so imeli starši zame velike cilje. Moje takratne želje so bile, da bi, ko bom velika, postala odvetnica, veterinarica, učiteljica, in še kaj drugo. Prav zaradi tega sem se zmeraj trudila in se borila za odličen uspeh, katerega sem dosegla v vseh letih osnovnošolskega izobraževanja. Starši so mi zelo zgodaj dali vedeti, da se bo za to potrebno veliko učiti in se za te sanje zelo potruditi. Prav tako so mi zmeraj dali vedeti, da nekaterim ljudem te možnosti niso dane, pri čemer so zmeraj izpostavili, da sami možnosti za izobraževanje niso imeli. V osnovni šoli večjih učnih težav nisem imela, saj sem se zmeraj rada učila. Verjamem, da je k temu pozitivno vplivalo tudi dejstvo, da sem v šoli bila deležna velike podpore s strani pedagoških delavcev in da sem se v šoli razumela z vsemi, tako z učitelji, še boljše pa z vrstniki, ki so bili moji prijatelji. Po zaključeni osnovni šoli sem se vpisala v program gimnazije, saj sem vedela, da se moja izobraževalna pot ne bo zaključila s srednjo šolo. Želela sem si postati socialna delavka, kar pomeni, da je izbran izobraževalni program bil zame logičen korak. Srednješolska leta zmeraj opisujem kot najlepša leta, predvsem zaradi neromskih vrstnikov, s katerimi sem se zelo dobro razumela. V času srednješolskega izobraževanja veliko mojih sovrstnikov, kakor tudi učiteljev, ni vedelo, da sem Rominja. Sama se nisem trudila tega izpostavljati, saj na svoje poreklo nisem bila zmeraj najbolj ponosna. Ali je to vplivalo na moj uspeh in počutje v šoli, ugotavljam še danes. Vsekakor sem srednjo šolo doživljala pozitivno in kot vmesni korak pri dosegu zastavljenih ciljev. Ti so v tem času postajali vse bolj jasni in glasni. Vedela sem, da mi nič in nihče ne bo preprečilo dosego univerzitetne izobrazbe. Po zaključeni srednji šoli sem se odločila za študij Sociologije in interdisciplinarnega družboslovja, saj najprej nisem bila sprejeta na študij socialnega dela ter hkrati tudi zaradi dejstva, da sem se v času srednje šole zaljubila v sociologijo. Po treh mesecih študija mi je postalo jasno, da bi bilo zame smiselno študirati tudi pedagogiko, saj me je vedno zanimalo izobraževanje oziroma poučevanje.

Zato sem se prepisala na študij Pedagogike in Sociologije in bila s svojo izbiro izredno zadovoljna. V času študija sem opravljala različna prostovoljna in študentska dela, slednja predvsem zaradi tega, da bi bila finančno stabilnejša. Prostovoljna dela so mi predstavljala možnost nabiranja izkušenj in raziskovanje tistega, kar me resnično veseli. Izkušnje, ki sem si jih nabirala v tem času so neprecenljive, prav tako pa so me pripeljale do zaposlitve na področju izobraževanja odraslih in dela na najrazličnejših mednarodnih projektih, ki omogočajo, da širim svoja obzorja in se nenehno učim. Sama verjamem, da so na moje izobraževalne uspehe vplivali drugi, in sicer vsi pedagoški delavci, ki so kadarkoli verjeli vame in me spodbujali, starši, ki so vso pozornost posvetili moji izobrazbi, prijatelji v šoli in izven nje, ki so me sprejeli, mi polepšali šolske dni, sorodniki, ki so bili name zmeraj ponosni, predvsem pa trda vera vase ter veselje do učenja in spoznavanju novega.

Zgodbe s Hrvaške

Zgodba 7:

Letos sem končal srednjo šolo v šestem mesecu. Osnovna šola, ki sem jo obiskoval, je bila Osnovna šola V. Nazora Pribislavec. To je šola v vasi, kjer živim. Od prvega do šestega razreda sem imel zelo dobro povprečje (4), v sedmem in osmem razredu, ko so prišli težji predmeti, je bilo moje povprečje dobro (3). V osnovni šoli mi je bilo dobro, najbolj sem užival med odmori, saj smo se lahko vsi družili skupaj. Imel sem super družbo, učenci so bili dobri, prav tako učitelji, nisem se srečeval s težavami.

Odločil sem se za srednjo šolo, ker je to nekaj normalnega, kar sledi po osnovni šoli. Prav tako sem vedel, da potrebujem srednjo šolo za nadaljnje življenje. Izbral sem smer voznika motornega vozila, to je triletni poklic. Prav to sem izbral, ker sta moji strici po poklicu vozniki, pa sem mislil, da je to nekaj zame. Največja podpora in pomoč pri vpisu v srednjo šolo je bil moj oče, nato pa še mama. Med srednješolskim izobraževanjem sem največ podpore dobil od vzgojitelja, ker sem živel v dijaškem domu. Zato mi je vzgojitelj največ pomagal in bil sem z njim največ v stiku. V srednji šoli mi je bilo dobro, bil sem srečen, da se bom naučil nekaj novega. Imel sem veliko prijateljev, več prijateljev, ki so bili Hrvati kot Romi. Vsi v šoli so me sprejeli dobro in nisem čutil, da me gledajo drugače, ker sem Rom. V srednji šoli nisem imel nobenih težav. Moji cilji med srednješolskim izobraževanjem so bili, da končam šolo in čim prej začnem služiti denar zase. V srednji šoli nisem imel nobenih težav. Moj cilj med srednješolskim izobraževanjem je bil, da končam šolo in čim prej začnem zaslužiti zase. Želel sem biti samostojen in začeti svoje življenje. Srednjo šolo, sošolce in učitelje bi ocenil z oceno pet, bili so super. Česa se najbolj spomnim iz srednje šole so maturantski dnevi in druženja s prijatelji iz razreda.

Menim, da brez srednje šole ne bi mogel dobiti zaposlitve ali bi mi bilo veliko težje. Sedaj delam kot pomožni električar v Nemčiji in šola mi je dala veliko znanja, pridobil sem vozniško dovoljenje in imam veliko prijateljev s katerimi sem v stiku.

Zgodba 8:

Na začetku vam bom povedal o svojem izobraževanju v osnovni šoli. Obiskoval sem Osnovno šolo "Dr. Ivana Novaka" v Macincu, kjer sem z odličnim uspehom končal 8 let osnovne šole. Osnovno šolo sem doživel kot zelo pomembno in obvezno. Po končanih 8 letih osnovne šole sem se odločil nadaljevati z izobraževanjem in se vpisal v srednjo šolo. V šolskem letu 2014/2015 sem se vpisal na štiriletni program smer tehnik cestnega prometa na Gospodarski šoli v Čakovcu. Vse to so me podpirali učitelji osnovne šole in sem jim zelo hvaležen. V 4 letih izobraževanja sem se naučil nekaj stvari, ki so pomembne v življenju, kot so odgovornost, samostojnost in odločnost. Vse te stvari, ki sem jih omenil, so mi pomagale že v zelo zgodnjih letih, saj sem s 17 leti postal oče. To me je najbolj motiviralo, da sem zaključil šolo in začel delati za družino. Nisem imel nobene podpore, toda v vsaki situaciji sem se pobral, dvignil glavo in nadaljeval. Dokazal sem, da z veliko žrtvovanja, truda in volje lahko dosežeš svoj cilj. Štiriletni program sem izbral z namenom, da bi si na nek način olajšal zaposlitev, zato menim, da je bila srednja šola zame velik korak. Učitelji so me vedno spodbujali k učenju in napredovanju. Po končani srednji šoli nisem dolgo čakal in takoj dobil zaposlitev. Zaposlil sem se v Panovi mizarški delavnici, kjer sem delal dve leti. Po tej firmi sem dobil zaposlitev v Priminem biroju in vam lahko povem, da lahko s srednjo šolo najdete delo, kakršno si želite, ne glede na stroko. Za konec vam lahko povem, da se brez izobraževanja ne bi mogel zaposliti in da ne bi imel tega, kar imam danes. Z veliko truda in dela sem zelo srečna in ponosna oseba. Ustvaril sem majhno srečno družino! Moj nasvet za vse naše Rome je, da nikoli ne odnehajo od svojega cilja, saj se bo ta cilj enkrat uresničil. Moj cilj je bil oditi iz romskega naselja in kupiti hišo v neki vasi in mi je uspelo. Zato je moj nasvet,

da ne smemo obupati, ampak moramo stremeti k boljšemu, lepšemu in izpolnjenemu življenju.

Zgodba 9:

Pripadam romski narodni manjšini, zaradi česar sem odraščal v nadlegovanju ter zelo težkih in nevzdržnih razmerah. Prvi razred osnovne šole sem obiskovala v Držimurcu blizu Male Subotice. Tam sem redno obiskovala pouk do tretjega razreda osnovne šole, ko me je moja posvojitvena družina odločila posvojiti. Ko sem bila posvojena, sem postala zelo dobra učenka. Vsi so mi pomagali pri vsem, kar nisem znala in kar me je mučilo. Osnovna šola Mursko Središče mi je omogočila izobraževanje od 5. razreda. Zelo sem se bala nove družbe in novega okolja, vendar so mi dobrodušni ljudje olajšali življenje. Za srednješolsko izobrazbo nisem imela nobenih dvomov. Vedela sem, da se bom še naprej šolala, ker si danes brez šole v bistvu "nič". Vpisala sem se v kozmetično smer, ker sem si vedno želela biti kozmetičarka. Obožujem ličila in še posebej masiranje. Imela sem ogromno podporo svoje posvojitvene družine, medtem ko moja biološka družina zame ni hotela slišati. Pri vpisu v srednjo šolo nisem imela možnosti, da bi se vpisala smer, ki sem si jo želela, ker sem morala pouk spremljati po prilagojenem programu. Z tetino intervencijo in trdom so mi dali možnost, da sem se lahko vpisala v program, ki sem si ga vedno želela. Vpisala sem se v redni program srednje šole. Cilj v srednji šoli mi je bil doseči kar najboljši uspeh, da bi se lahko takoj po srednji šoli zaposlila in postala samostojna. Veliko podpore so mi nudile tudi prijateljice, učitelji pa so imeli veliko razumevanja zame. Veliko so mi pomagali in sem jim zelo hvaležna za vse. V srednji šoli sem bila vključena v vse šolske prireditve in v projekte EU. Bila sem na praksi na Tenerifih in v Sloveniji, kjer zdaj tudi delam.

Najlepša stvar pri učenju je, da ti znanje nihče ne more odvzeti. Danes brez znanja ne moreš uspeti. Zato moramo verjeti v svoje sanje in dosežemo lahko vse, kar si želimo!

Zgodba 10:

V šolskem letu 2021/2022 sem zaključila, 3. letni program v Gospodarski šoli Čakovec, smer krojaštvo. Obiskovala sem Osnovno šolo "Dr. Ivana Novaka" v Macincu in končala z zelo dobrim uspehom. V razredu je bilo veliko Romov. Romske pomočnike so bili v šoli, po hodnikih in nam pomagali v razredu, če se je pojavil kakšen problem. Bilo je lepo, prijetno, zanimivo, ker smo imeli veliko dodatnih izven šolskih dejavnosti. Že od šestega razreda sem začela razmišljati o srednji šoli in vse mi je bilo videti moderno, nenavadno ... kot nek drugi svet. Vsak dan sem opazovala srednješolce v mojem naselju, kako se vračajo s šolskim avtobusom in si želela, da bom nekega dne tudi jaz kot oni. Vpisala sem se v Gospodarsko šolo Čakovec, prvotno zanimanje je bil poklic čevljarja. Ker ni nisem dobila možnost opravljanja prakse v tovarni sem se kmalu preusmerila v program krojača. To se je izkazalo za zelo dobro odločitev, saj mi je bilo zanimanje krojač zelo všeč, še posebej praktični pouk v šolski delavnici, kjer smo izdelovali oblačila zase. Rada imam praktično delo, delo z rokami in uživala sem pri praksi. Podpora v vsem so mi bili starši, sestra, prijatelji, pa tudi učitelji, ki so se zelo trudili in ki so mi bili kot drugi starši. Zaupala sem jim, počutila sem se varno in zaščiteno. Na začetku srednje šole sem bila prestrašena, saj sem morala potovati v novi kraj, v Čakovec, v šolo, srečevala sem neznane ljudi, dočakali so me novi učitelji ... Toda bila sem pogumna, vztrajna in kmalu je bilo vse v redu. Cilj mi je bil, da zaključim srednjo šolo, da dobim zaposlitev, opravim vozniški izpit in kupim hišo ali stanovanje. Želim si osamosvojitve in da bi starši bili ponosni name. Celotno šolo, učitelje in moje šolanje bi ocenila kot odlično. Z razredom pa nisem ravno zadovoljna, saj nismo bili enotni razred. V razredu smo bili krojači in čevljarji in še naprej smo delovali kot dve skupini namesto kot enotna celota. Kot posebnost bi izpostavila potovanja preko programa Erasmus, še posebej mi je ostalo v spominu dvotedensko potovanje v Španijo. Tam smo imeli veliko število izletov, obiskali smo živalski vrt, spoznala sem veliko novih prijateljev in se naučila veliko novega v njihovi šoli.

Menim, da bi se lahko zaposlila tudi brez srednješolskega spričevala, vendar bi dobila nekaj pomožnih in slabo plačanih del. Vesela sem, da sem končala srednjo šolo, vendar moram sedaj počakati, da dopolnim 18 let, da se lahko zaposlim in se vpišem v avtošolo, da opravi vozniški izpit. Imam veliko načrtov, vendar je zaposlitev najpomembnejša.

Zgodba 11:

Po končani osnovni šoli Orehovica, ki sem jo zaključil z zelo dobrim uspehom, sem se vpisal v Gospodarsko šolo v Čakovcu, smer Kmetijski tehnik - splošni program.

V osnovni šoli mi je bilo zanimivo in zabavno. Imel sem veliko prijateljev, najbolj zanimivo pa mi je bilo v 7. in 8. razredu na urah biologije in kemije, še posebej, ko smo delali poskuse ali nekaj raziskovali. Diskriminacije ni bilo, kot učenec sem bil dober, poslušen in pozoren. Odločil sem se za srednješolsko izobrazbo zaradi očeta. On ima OPG in se ukvarja s kmetijstvom. Moja želja je bila, da nadaljujem družinsko dejavnost. Po zaključku četrtega letnika sem se vključil v EU projekt Gospodarske šole v Čakovcu, kjer sem opravil tečaj za avtošolo in opravil vozniški izpit za kategorijo C. Potem sem bil zelo motiviran in sem se preko Zavoda za zaposlovanje prijavil za njihovo izobraževanje in opravil izpit tudi za kategorijo E.

V vsem so mi starši nudili podporo.

V srednji šoli sem bil edini učenec romske narodne manjšine v razredu. Vsi so me dobro sprejeli, pomagali smo si med seboj in ostali v stiku ter postali pravi prijatelji. Ni bilo nobenih težav.

Moj cilj je bil, da zaključim srednjo šolo, da starše naredim ponosne, da pomagam očetu pri delu in nadaljujem družinsko dejavnost ter razširim OPG.

Iz srednje šole se spominjam prijatelje, druženja in izletov ter strokovnih ekskurzij. Najbolj mi je bilo všeč, ko smo šli na sejem mehanizacije v Bologno (Italija). To je bilo povezano z našo stroko in bilo je čudovito.

Menim, da bi se lahko zaposlil tudi brez srednje šole, vendar morda le kot pomočnik pri delu.

Lepo mi je delati z očetom na našem OPG-ju, vsak dan je veliko dela, zadolžen sem za celotno organizacijo, vsak dan vozim zelenjavo v Zagreb na Žitnjak in po restavracijah, ki že vrsto let kupujejo le našo zelenjavo. Želim si, da bi z družino odšel živeti v katero od vasi, da se oddaljim od naselja. Trenutno to ni mogoče, ker je celoten OPG vezan na našo sedanjo hišo v naselju, ali nekega dne... Imam ženo, ki je tudi zaključila srednjo šolo za trgovca, in dve leti staro hčerko. Moj brat je končal srednjo šolo za slikopleskarja, toda tudi on pomaga na OPG-ju in se ukvarja s kmetijstvom.

Srednja šola mi je dala potrebno znanje in spretnosti, da se lahko kakovostno ukvarjam s tem poslom, dala mi je socializacijo, veliko prijateljev in veliko srečnih trenutkov.

Zgodba 12:

Pred dvema letoma sem zaključila srednjo Gospodarsko šolo v Čakovcu. Pred tem sem uspešno končala osnovno šolo "Dr. Ivana Novaka" v Macincu. V osnovni šoli sem imela težave s poznavanjem jezika, disciplino, rednimi obiski pouka in učenjem, vendar sem se borila, da sem dosegla svoj cilj in se vpisala v srednjo šolo. Celotni čas me je podpirala družina.

Odločila sem se za šolanje v srednji šoli, ker sem menila, da bom tako lažje dobila zaposlitev in imela lepšo prihodnost. Izbrala sem poklic čevljar prav zaradi tega, ker sem vedela, da se bom lahko hitro zaposlila in ker mi je tovarna HAIX, s katero sem sklenila dogovor o praktičnem pouku, omogočila nadomestilo za prakso in zagotovila zaposlitev po srednji šoli. Pri izbiri poklica in prakse, kot tudi pri šolanju v srednji šoli, so mi bili v oporo starši, babica, bratje in prijatelji. Spodbujali in bodrili so me tudi učitelji, razrednik in ravnatelj. V srednji šoli sem se počutila dobro, pozitivno, sproščeno, družila sem se s prijatelji in se razumela z učitelji. Nisem imela težav v srednji šoli. Prvega letnika nisem zaključila uspešno, ker se nisem stalno učila in se dovolj trudila. Toda potem sem spoznala, da si želim uspeti in dokončati šolanje, zato sem se trudila, redno učila, bila aktivna ...

Moj cilj je bil, da imam dobre ocene, da se veliko naučim, da sem dobra na praksi in da končam razred. Srednjo šolo ocenjujem kot odlično. Z vsemi dijaki sem bila dobra, bila sem sprejeta, našla sem veliko dobrega v sebi in nudila sem podporo ter svetovala prijateljem, da gredo v šolo in pridobijo neko zanimanje. Profesorji so se vedno trudili in dajali vse od sebe, da razumem učno gradivo.

Najboljše situacije so bile na praktičnem pouku, kjer sem se učila risanja, šivanja, ustvarjanja novih čevljev. Morda bi se lahko tudi zaposlila nekje brez končane srednje šole, toda menim, da mi je srednja šola omogočila hitrejšo zaposlitev, višjo plačo in delo, ki ga imam rada.

V zadnjih dveh letih sem delala kot pomožna kuharica v Poreču in nato kot natakarica v Pazinu. Sedaj sem se vrnila domov v Međimurje in opravljam izpit za voziško dovoljenje. Želim si kupiti avto. Hkrati s tem delam v projektu "Zaželi - program zapošljavanja žena", ki se izvaja v občini Nedelišće. Delam na področju pomoči starejšim in nemočnim osebam v občini Nedelišće. Vsi moji uporabniki so zelo srečni in zadovoljni z mano. Po pridobitvi voziškega dovoljenja načrtujem zaposlitev v tovarni HAIX v svojem poklicu čevljar, kjer sem opravljala tudi praktično usposabljanje. Tam so mi povedali, da se lahko vedno vrnem in zaposlim kot čevljarka.

Zgodba 13:

Tako, da se vam predstavim. Kot otrok sem zelo ljubil motorna vozila in bil velik ljubitelj tovornjakov. Imel sem en tovornjak, seveda igračko, s katero sem se vedno igral in si predstavljal, da ga bom nekega dne vozil. Začetek je seveda vedno najtežji, zato sem moral najprej obiskovati osnovno šolo v Pribislavcu, kjer sem tudi rojen, da sem po končani osnovni šoli lahko vpisal svoj najljubši poklic.

Med obiskovanjem osnovne šole sem bil zelo uspešen in dober otrok. Vedno sem bil vzor drugim, celo mojim najboljšim prijateljem v razredu, ki so me kasneje prosili za nasvet. Bilo mi je zelo zanimivo spremljati pouk, še posebej strokovne predmete.

Uspešno sem zaključil osnovno šolo in naposled sem se vpisal v srednješolsko izobraževanje, kjer sem izbral smer za voznika motornega vozila, kar je bil tudi moj cilj. Največjo podporo pri vsem tem sem imel od svojih staršev, ki so mi dajali nasvete.

Na začetku je bilo vse čudno in novo zaradi novih prijateljev, profesorjev in nove šole, vendar sem kljub vsemu bil zelo motiviran zaradi svojega cilja. Kmalu sem ugotovil, da so vsi ti ljudje zame več kot le sošolci ali profesorji. Sčasoma sem spoznal, da so mi tudi profesorji enaki kot sošolci in da so bili do mene pošteni enako kot do ostalih v razredu. Niso delali nobenih razlik. Izobraževanje mi je ponudilo znanje, nov tovornjak, ki nam je omogočil opravljanje vozniškega izpita v okviru šole. Brez tega ne bi imel priložnosti za zaposlitev.

Med izobraževanjem sem se počutil zelo vzhičeno zaradi vsakodnevnih novih dogodkov okoli prakse in strokovnih šolskih predmetov. Prav tako sem srečen in zadovoljen, da sem obiskoval Gospodarsko šolo v Čakovcu, ki mi je omogočila, da sem dosegel svoj cilj in postal voznik motornega vozila. Sedaj opravljam delo, ki ga imam rad, o katerem sem vedno sanjal in potujem po celotni Hrvaški in Evropi.

Zgodba 14:

Šolsko leto 2019/2020 sem zaključil Gospodarsko šolo v Čakovcu in se usposobil za poklic čevljarja. Osnovno šolo sem obiskoval v Tomašu Goričancu v Mali Subotici. Vse razrede sem uspešno končal z dobrimi ali zelo dobrimi ocenami. Prvi razred sem ponavljal zaradi težav z nepoznavanjem jezika. Romskega pomočnika nisem imel.

Osnovno šolo sem doživljal kot pripravo na odhod v srednjo šolo. Bil sem priden in vztrajen, saj sem hotel biti vzor mojim prijateljem in mlajšemu bratu. V srednji šoli sem si izbral poklic čevljarja, ker me je to zanimalo. Pri izbiri poklica in nadaljnjem šolanju v srednji šoli sem

imel podporo celotne družine, najbolj pa razrednika. Razrednik in prijatelji iz razreda so me vedno motivirali in spodbujali, ker so videli, da imam volje in želje po šolanju. Pri prihodu v srednjo šolo sem bil skeptičen, ker sem mislil, da ne bom sprejet in da ne bom imel prijateljev. V resnici je bilo vse nasprotno od mojih strahov. Bil sem sprejet in vsi smo bili prijatelji in si pomagali. Težav ni bilo. Cilj mi je bil opraviti vse razrede srednje šole. Motiviralo me je, da sem se zgledoval po starejšem bratu, ki je končal srednjo šolo in se takoj zaposlil, zato sem tudi jaz dobil željo, da dosežem tak uspeh. Profesorji in kolegi iz razreda so bili zelo dobri do mene in vsi smo se dobro ujeli in sodelovali.

Brez izobrazbe bi imel manjše možnosti za zaposlitev. Šola mi je omogočila, da sem se naučil vse o izbranem poklicu in da sem se zaposlil v podjetju, kjer sem opravljal tudi praktično usposabljanje. Obstaja velika možnost, da bom napredoval do delovnega mesta vodje izmene in do mojstra v svojem poklicu. Trenutno delam v podjetju HAIX in imam že 2 leti delovne dobe. Sem poročen, imam enega otroka, kupil sem hišo izven naselja in kmalu se selimo tja. Skupaj s soprogo sva opravila tečaj za posvojitev otrok in ko se preselimo v novo hišo, se bomo ukvarjali s posvojitvijo otrok, tako kot se ukvarjata tudi moj starejši brat in njegova žena. Jaz bom še naprej delal v podjetju HAIX in pomagal ženi pri posvojitvi otrok.

Zgodba 15:

V prejšnjem šolskem letu 2021/2022 sem zaključil srednjo Gospodarsko šolo v Čakovcu. Osnovno šolo sem končal v Hodošanu. V nižjih razredih sem bil odličen učenec, v višjih razredih sem dosegel dober in zelo dober uspeh. Pred osnovno šolo sem obiskoval varstvo in vrtec. V osnovni šoli Hodošan sem bil edini romski učenec v razredu in nisem potreboval romskega pomočnika. V petem razredu sem začel opazovati, da so drugi učenci v razredu do mene precej zadržani, niso bili neprijazni, vendar se niso veliko družili z mano. Imel sem dva do tri prijatelje s katerimi sem se družil. Na splošno sem se počutil osamljeno, nekoliko

izolirano. Danes to pripisujem puberteti, ko se mladi spreminjajo, sprašujejo, postajajo previdnejši, ko iščejo

Normalni potek dogodkov je bil, da sem po končani osnovni šoli nadaljeval izobraževanje v srednji šoli.

Vpisal sem se in končal srednjo šolo za poklic tehnik cestnega prometa. Promet me je vedno zanimal in želel sem postati voznik motornega vozila. Toda starši so mi svetovali, da bi bilo dobro, če bi končal tehnični poklic, zato sem izbral tehnik cestnega prometa. Skozi vso moje izobraževanje sta mi veliko podpore nudila mama in oče ter sorodniki. Podpore so mi nudili tudi učitelji v srednji šoli, s katerimi sem imel lep in pozitiven odnos. Brez njihove motivacije, pozitivne naravnosti in zaupanja vame, ne bi dosegel dobrih rezultatov. V srednji šoli sem bil sprejet, nikoli nisem čutil osamljenosti, vsi so mi nudili podporo in bilo mi je lepo. Če obstajajo ocene do 5, bi srednjo šolo ocenil s petico. Prav tako bi ocenil svoj razred, prijatelje in učitelje. Moj cilj je bil vedno končati razred s čim boljšim uspehom. V četrtem, zaključnem letniku sem imel dilemo - ali naj grem na fakulteto ali se zaposlim.

Želel sem si samostojnosti, imeti lastne prihodke in ne biti odvisen od staršev, zato sem se odločil za zaposlitev. Trenutno delam v eni restavraciji v Avstriji, sem zadovoljen in mislim, da se bom kmalu tja tudi preselil. V načrtu imam, da se bom tam zaposlil v kakšnem skladišču in delal na viličarju, za kar sem se tudi usposobil v Gospodarski šoli Čakovec, saj sem bil vključen v en projekt EU, ki mi je omogočil pridobitev certifikata. Skozi srednješolsko izobrazbo sem imel priložnost vključiti se v mnoge projekte EU, zato sem veliko potoval, se družil s prijatelji, vadil angleški jezik in spoznaval mlade ljudi iz drugih držav. Še danes sem z njimi v stiku. Menim, da bi imel možnost zaposlitve tudi brez končane srednje šole. Vendar pa zagotovo ne bi imel toliko priložnosti in se ne bi mogel prijaviti na kvalitetnejša delovna mesta. Poleg tega menim, da sta izobrazba in šolanje zelo pomembni, a šola ni samo učenje. Šola je pomembna tudi za socializacijo, druženje, smeh, učenje bontona, lepega obnašanja, razvijanje prilagajanja, samostojnosti in podobno.

Šola mi je pomagala, da sem se oblikoval v osebo, kakršna sem danes. Poleg znanja in veščin mi je dala tudi možnost potovanja v tujino, bil sem na morju, ostal sem v stiku s prijatelji iz Italije, Slovenije, pridobil sem veliko dobrih prijateljev, bil sem predsednik šolskega sveta, vključen sem bil v vse šolske prireditve, sodeloval sem na območnih tekmovanjih.

Zgodba 16:

Leta 2011/2012 sem se vpisala v prvi letnik Gospodarske šole v Čakovcu za poklic krojača. Leta 2013/2014 sem zaključila svoje izobraževanje. Osnovno šolo "Dr. Ivana Novaka" v Macincu sem končala s dobrim uspehom. Bilo mi je čudovito, imela sem odlično razredničarko, ki je bila nežna, dobra, zaščitniška in je vedno hitro rešila vse težave. V razredu sva bila le dva učenca iz romske narodne manjšine, jaz in en fant.

Za srednješolsko izobraževanje sem se odločila, ker sem vedno želela delati in se odmakniti od okolja, ki razmišlja, da se po osnovni šoli moraš poročiti in roditi otroke. Vpisala sem se v poklic krojača, in sicer v zadnjem roku. Sprva sem želela postati frizerka, vendar nisem imela dovolj točk za vpis. Hitro sem se prilagodila in vzljubila tekstilno smer. Mama mi je bila največja podpora v vsem, prav tako sorodniki in prijatelji. Srednja šola je bilo najlepše obdobje mojega življenja, svoje učitelje si zapomnim le po dobrem, praktični pouk pa sem dojemala kot neko vrsto terapije. Uživala sem! Težav nisem imela.

Motivacija mi je vedno bila, da se zaposlim in da opravim vozniški izpit. Kasneje sem tudi dosegla obe stvari. Najprej sem delala v podjetju Čateks in na delo sem se vozila s kolesom. Nato sem se zaposlila v modnem studiu "Studio mode" in tudi tja sem se vozila s kolesom. Sedaj delam kot negovalka v Avstriji. Želela sem si, da se izpopolnim kot oseba, da delam delo, ki ga imam rada, da razvijem vse svoje sposobnosti in v tem sem uspela. Srednja šola je po mojem mnenju najpomembnejša in je "odskočna deska" za boljšo službo.

Srednjo šolo, moje kolege in učitelje lahko ocenim samo s odlično oceno. Vse mi je bilo odlično in super. Najbolj se spominjam učiteljev na praktičnem izobraževanju, ki so se zelo

trudili in nam bili kot prijatelji in drugi starši. Zelo so skrbeli za nas. Spomnim se, da sem šla na dvodnevno tekmovanje v hotel v Varaždin in sem morala izdelati 3 obleke za modno revijo. Morala sem najti tudi 3 učenke, ki bi na tej reviji nosile moje obleke. Bilo je nepozabno!

Mislím, da bi se lahko zaposlila tudi brez srednje šole, vendar bi bilo veliko težje in na slabšem delovnem mestu. Srednja šola mi je dala veselje, druženje, potovanje, znanje, samostojnost in samozavest. Bilo mi je zelo lepo, vendar je prehitro minilo. Pogosto si želim, da bi se lahko vrnila nazaj v šolske klopi!

Zbirka priča uspješnih Roma

HEDROM
HIGHER EDUCATION FOR ROMA

Erasmus+

Uvod

Jedan od rezultata projekta je Zbirka priča uspješnih Roma koja sadrži osobne priče bivših učenika i učenica romske nacionalne manjine partnerskih srednjih škola, odnosno Dvojezične srednje šole Lendava i Gospodarske škole Čakovec. Zajednička tema svih priča je obrazovanje ili školovanje, a sudionici su bili slobodni napisati ili reći što god žele na ove teme. Tako su na siguran način mogli opisati svoje iskustvo sa srednjoškolskim obrazovanjem, ističući i dobre i loše stvari. Svrha ove aktivnosti bila je prvenstveno izraditi dokument koji se fokusira na pozitivne kvalitete romskih učenika, budući da ostalom literaturom dominiraju problemi, izazovi i druge teme koje Rome prikazuju u negativnom svjetlu. Na taj način ova zbirka može pomoći u prevladavanju predrasuda i negativnih stereotipa o Romima te smanjenju socijalnih razlika između pripadnika romske zajednice i šireg društva.

Zbirka priča uspješnih Roma poslužit će kao alat za motiviranje kako romskih učenika, tako i učenika iz drugih ranjivih skupina. Zbirka sadrži priče koje svjedoče o tome da i u teškim situacijama pojedinac umije pronaći snagu i volju za ostvarenje svojih ciljeva te da putevi do njih mogu biti različiti. Zbirka je također odličan način da se partnerske srednje škole informiraju o tome gdje su njihovi učenici danas i kako bi im oni kao nastavnici ili drugo nastavno osoblje mogli pomoći na putu do uspjeha.

Priče su prikupili partneri projekta HEDROM, uz osiguranje anonimnosti i zaštite osobnih podataka svih pojedinaca koji su svojim pričama doprinijeli. Prikupljeno je 16 priča od čega 6 priča bivših učenika Roma DSŠ Lendava i 10 priča bivših učenika Roma GŠ Čakovec.

Ovom prilikom želimo zahvaliti svima koji su s nama podijelili svoje osobne priče. Informacije koje smo dobili od njih iznimno su važne za nas kao i za sve ciljne skupine projekta.

Priče iz Slovenije

Priča 1:

Pohađala sam lokalnu osnovnu školu gdje sam imala dobar uspjeh i u kojoj sam se uvijek dobro osjećala. Za srednjoškolsko obrazovanje sam se odlučila jer sam željela da bude nešto iz mene, da imam posao i da ne ovisim o nikome. Odlučila sam se za smjer trgovac jer sam u osnovnoj školi imala malo slabije ocjene i smatrala sam da će trogodišnji program najbolji za mene. U mojoj odluci me je najviše ohrabrila mama. Tijekom srednjoškolskog obrazovanja najveću potporu su mi pružali roditelji i teta. Uspješno sam završila obrazovanje te odlučila nastaviti školovanje. Trenutno pohađam lokalnu srednju školu, program PTI ekonomski tehničar. U školi se osjećam dobro i dobro sam prihvaćena od kolega. Najviše me motivira to što želim biti uspješna, želim imati posao, želim zaraditi svoj novac. Ponekad imam osjećaj kao da neki profesori rade razliku između Roma i onih koji to nisu, nas Rome ružno gledaju i misle da smo manje pametni u odnosu na one koji nisu Romi. Nisu svi profesori takvi, ima iznimki. Osjećam se prihvaćeno među kolegama. Mislim da bi se bez obrazovanja jako teško zaposlila i zato sam nastavila školovanje. Obrazovanje će mi omogućiti da nađem posao i lako se zaposlim.

Priča 2:

Pohađao sam lokalnu srednju školu. Moj uspjeh je bio dobar. Osnovnu školu sam doživljavao kao jako dobru. Nikada nisam bio diskriminiran. Za srednjoškolsko obrazovanje sam se odlučio zbog bolje budućnosti. Odlučio sam se za program ekonomski tehničar jer mi se činio zanimljivim. Tijekom odlučivanja i školovanja podržali su me roditelji koji su mi tijekom cijelog srednjoškolskog obrazovanja pružali najveću podršku. U srednjoj školi se osjećam prihvaćeno, nikad nisam imao problema. Sa svima imam dobre odnose, svi su dragi. Tijekom srednjoškolskog obrazovanja moj cilj bio je uspjeh, a najviše me motivirao otac. Za mene je obrazovanje važno jer povećava šanse za zapošljavanje. Mogao bi se

zaposliti i bez obrazovanja, ali ne odmah i ne tako lako kao kada imaš određeno obrazovanje. Osim toga, obrazovanje mi je omogućilo samostalno razmišljanje.

Priča 3:

Pohađao sam manju lokalnu školu gdje sam imao dobar uspjeh. Osnovnu školu sam doživio pozitivno. Za srednju školu sam se odlučio zbog više razine obrazovanja (za razliku od osnovnoškolskog obrazovanja) i većih mogućnosti za zapošljavanje. Odlučio sam se za program automehaničara jer me je to najviše zanimalo i veselilo. Roditelji su me podržali u toj odluci. Tijekom srednjoškolskog obrazovanja podržavali su me roditelji i djevojka. U srednjoj školi sam se osjećao dobro i prihvaćeno. U srednjoj školi nisam imao većih teškoća, susretao sam se samo s manjim problemima u nekim nastavnim predmetima. Moj cilj je bio uspješno završiti obrazovanje i dobiti posao primjeren svojoj struci. Motiviralo me je veselje rada s automobilima. Srednju školu bih ocjenio dobrom, moji profesori i kolege su isto bili dobri iako je istina da je ponekad bila prisutna diskriminacija kroz različite komentare što me je često uznemiravalo. Smatram da je obrazovanje važno, ali vjerujem da se i bez obrazovanja može zaposliti ako postoji volja i želja za radom. Takav je moj primjer, nisam završio srednju školu jer nisam završio zadnji razred te sam se sa 18 godina zaposlio u inozemstvu gdje radim i danas. S obzirom da sam polazio srednju školu, ona mi je pružila određeno znanje, ali i iskustvo koje sam stekao kroz praktični rad tijekom školovanja, ali sam imao otpor prema školovanju zbog teškoća s učenjem zbog čega na kraju srednju školu nisam završio.

Priča 4:

Pohađala sam lokalnu osnovnu školu. Moj uspjeh u osnovnoj školi je bio dobar (3). U osnovnoj školi sam imala odličan odnos s kolegama, učiteljima i razrednicom. Nikad nisam imala problema s kolegama ni prijateljima, da bi me podcjenjivali ili ne prihvaćali u svoje

društvo. S učiteljima sam imala odličan odnos kao i svi drugi moji kolege, uvijek su mi objasnili kada nešto nisam razumjela. U osnovnoj školi smo imali pomoć od romske pomoćnice koja nam je pomagala oko zadataka. Često nije imala dovoljno vremena tijekom nastave da se posveti svim romskim učenicima pa je često dolazila doma kako bi nam pomogla. Za srednjoškolsko obrazovanje sam se odlučila kako bi stekla zvanje i da pokažem da nije svaki Rom ovisan o socijalnoj pomoći te da i ja mogu nešto dobro učiniti za svoju budućnost. Ne želim biti ovisna o svojim roditeljima ni o drugim ljudima. Prvo sam završila trogodišnju trgovačku školu i po završetku tog programa sam se upisala u dvogodišnji program za ekonomskog tehničara sa željom da steknem viši stupanj obrazovanja, a time i veću mogućnost zapošljavanja ili otvaranja vlastite tvrtke. U ovoj odluci su me podržali roditelji i stariji brat koji je također bio uspješan u školi i izgradio uspješnu karijeru. Kao i u osnovnoj školi, u srednjoj školi sam se dobro osjećala, nisam imala problema niti sam se osjećala manje vrijedno ili manje sposobno od drugih. Tijekom srednjoškolskog obrazovanja najviše me je motivirala želja da dokažem sebi i drugima da sam sposobna uspješno završiti obrazovanje. Pri tome su me jako motivirali i roditelji. Mislim da bi se bez obrazovanja teško zaposlila u budućnosti. Mogla bi raditi neki sezonski posao, ali inače je jako teško dobiti posao bez obrazovanja. Obrazovanje za mene znači da imaš veće šanse dobiti posao i raditi posao koji vas čini sretnim, a ne posao koji morate raditi samo da bi preživjeli.

Priča 5:

Pohađala sam manju lokalnu školu koju sam uspješno završila. Moje ocjene su u prosjeku bile prilično dobre. Teškoće sam imala s matematikom, ali sam imala dobru kolegicu iz razreda koja mi je pomagala u učenju. U školi sam se osjećala dobro jer su me prijatelji iz razreda dobro prihvatili. Nikome nisam govorila da sam Romkinja jer sam pretpostavila da oni to već znaju. Učitelji su me voljeli jer sam bila tiha i marljiva učenica.

U 9. razredu smo imali upis u srednju školu, tada nisam znala ništa o tome što bi voljela postati zato sam upisala lokalnu srednju školu, smjer Ekonomski tehničar. Za smjer Ekonomski tehničar odlučila sam se zajedno s roditeljima jer su svi govorili da je to lakši smjer od gimnazije. Moji roditelji su bili uzbuđeni, ali po drugoj strani malo prestrašeni. Svejedno su me podupirali i emocionalno i financijski. Ostali rođaci su me također podupirali, osobito moja sestrična koja je u to vrijeme studirala i motivirala me da se što duže školujem.

U srednjoj školi sam bila u razredu u kojem su bile samo djevojke zbog čega smo se odmah sprijateljile. Jako smo se dobro slagale, ponekad smo se posvađale zbog nekih tinejderskih stvari. Bilo je dobrih i loših dana, ali uglavnom sam se osjećala jako dobro i prihvaćeno u društvu. Dobro sam učila, i dalje sam imala problema s matematikom, ali su mi roditelji omogućili instrukcije zbog kojih sam imala dobre ocjene. U to vrijeme veliki utjecaj na mene imala je moja sestrična koja je studirala u Mariboru. Često sam je pitala kako joj je tamo, što studira, što uče, što radi u slobodno vrijeme i slično. Ona mi je bila uzor pa sam i ja željela studirati.

Nakon uspješno položene mature upisala sam Ekonomsko-poslovni fakultet u Mariboru. Svi su bili jako ponosni na mene. U Mariboru mi je bilo lijepo, stanovala sam s prijateljicom i kolegicom iz osnovne škole, ali nisam voljela studirati. Nisam bila uporna, činilo mi se preteškim, gubila sam volju za učenje što je dovelo do toga da sam ponavljala godinu. Budući da nisam položila sve ispite prebacila sam se na Višu strukovnu školu u Murskoj Soboti, smjer Ekonomist. Činilo mi se je da će mi taj studij biti lakši, moji kolege su bili jako druželjubivi i bili smo jako povezani. Prvu godinu sam uspješno završila, trenutno polazim drugu godinu, smjer Poduzetništvo i marketing. Moji roditelji i rodbina me i dalje podržavaju.

Sretna sam što imam roditelje pune razumijevanja koji me usmjeravaju i dopuštaju mi da budem ono što jesam. Roditelji su mi uvijek govorili da se obrazujem kako bih jednog dana

imala posao, a ne bila kao oni, jer oni si to nikad nisu mogli priuštiti ili ih nije imao tko usmjeriti i pomoći. Sretna sam i zbog svoje sestrične koja mi je uzor i koja mi je pomogla da se odlučim za školovanje. Nadam se da ću uspješno završiti studij i diplomirati. Nakon diplome želim nastaviti školovanje.

Obrazovanje mi je ponudilo puno svega. Tijekom srednje škole, a i trenutno radim studentski posao, što mi jako dobro dođe. Upoznajem nove ljude, svaki dan naučim nešto novo, a ujedno sam i financijski stabilnija jer ne želim ovisiti o roditeljima koji mi ne mogu sve priuštiti. Bez roditelja, sestrične i ostale rodbine, vjerojatno bih živjela tipičnim romskim životom, pa sam im jako zahvalna i želim da i drugi Romi upoznaju drugačiji način života. Vjerujem da bez završene srednje škole ne bih mogla dobiti posao. Želja mi je da svako dijete iz romske zajednice ima priliku završiti barem srednjoškolsko obrazovanje.

Priča 6:

Roditelji su me još od malih nogu poticali na čitanje i učenje, a ovom drugom sam posvetila najviše slobodnog vremena u osnovnoj školi jer su roditelji imali velike ciljeve za mene. Moje tadašnje želje su bile da kad porastem postanem pravica, veterinarka, učiteljica ili nešto drugo. Zbog toga sam se uvijek trudila i borila za odličan uspjeh koji sam postigla tijekom svih godina osnovnoškolskog obrazovanja. Roditelji su mi vrlo rano dali do znanja da će za ostvarenje tog sna trebati puno učenja i truda. Također su mi uvijek davali do znanja da nekima te mogućnosti nisu pružene, a uvijek su isticali da ni sami nisu imali priliku za obrazovanje. U osnovnoj školi nisam imala većih problema s učenjem jer sam uvijek voljela učiti. Vjerujem da je na to pozitivno utjecalo i to što sam imala veliku podršku profesora u školi i što sam se slagala sa svima u školi, i s profesorima, a još bolje s vršnjacima koji su mi bili prijatelji. Nakon završene osnovne škole upisala sam gimnazijski program jer sam znala da moj obrazovni put neće završiti srednjom školom. Željela sam postati socijalna radnica, što znači da je odabrani obrazovni program bio logičan korak za mene. Svoje srednjoškolske

godine uvijek opisujem kao najbolje godine, ponajviše zbog mojih neromskih vršnjaka s kojima sam se jako dobro slagala. Tijekom mog srednjoškolskog obrazovanja mnogi moji vršnjaci, ali i profesori, nisu znali da sam Romkinja. Nisam se sama trudila to isticati, jer nisam uvijek bila najponosnija na svoje porijeklo. Je li to utjecalo na moj uspjeh i dobrobit u školi, ne znam ni danas. U svakom slučaju, srednju školu doživjela sam pozitivno i kao međukorak u ostvarenju zacrtanih ciljeva. Oni su tijekom tog vremena postajali sve jasniji i glasniji. Znala sam da me ništa i nitko neće spriječiti da postignem fakultetsko obrazovanje. Nakon završene srednje škole odlučila sam se za studij sociologije i interdisciplinarnih društvenih znanosti, jer me prvotno nisu primili na studij socijalnog rada, a ujedno i zbog činjenice da sam se u sociologiju zaljubila tijekom srednje škole. Nakon tri mjeseca studija postalo mi je jasno da bi imalo smisla studirati i pedagogiju, budući da me oduvijek zanimalo obrazovanje, odnosno nastava. Zbog toga sam se prebacila na studij Pedagogije i sociologije i bila sam izuzetno zadovoljna svojim izborom. Tijekom studija radila sam razne volonterske i studentske poslove, prvenstveno kako bih bila financijski stabilnija. Volontiranje mi je dalo priliku da steknem iskustvo i istražim što me zaista veseli. Iskustvo koje sam za to vrijeme stekla je neprocjenjivo, a dovelo me i do zapošljavanja u području obrazovanja odraslih i rada na nizu međunarodnih projekata koji mi omogućuju širenje vidika i stalno učenje. I sama smatram da su na moj obrazovni uspjeh utjecali drugi, a to su svi profesori koji su uvijek vjerovali u mene i bodrili me, moji roditelji koji su svu pažnju posvetili mom obrazovanju, prijatelji u školi i izvan nje koji su me prihvatili, uljepšali moje školske dane, rodbinu koja je uvijek bila ponosna na mene, a prije svega moja jaka vjera u sebe i radost učenja te želja za učenjem novih stvari.

Priče iz Hrvatske

Priča 7:

Završio sam srednju školu ove godine u šestom mjesecu. Osnovna škola koju sam pohađao bila je Osnovna škola V. Nazora Pribislavec. To je škola u selu u kojem živim. Od prvog do šestog razreda imao sam vrlo dobar prosjek (4), a kada su došli teži predmeti, u sedmom i osmom razredu prosjek mi je bio dobar (3). U osnovnoj školi mi je bilo dobro, najviše sam volio odmore jer smo se svi zajedno mogli družiti. Imao sam super društvo, učenici su bili dobri kao i učitelji, nisam se susretao sa problemima.

Za srednju školu sam se odlučio jer je to ono normalno što dolazi nakon osnovne škole. Također, znao sam da mi srednja škola treba za daljnji život. Upisao sam smjer vozač motornog vozila, a to je trogodišnje zanimanje. Baš to zanimanje odabrao sam jer su i moji ujak i stric vozači, a i mislio sam da je to nešto što je za mene. Najveća podrška i potpora da upišem srednju školu bio mi je tata, a nakon njega i mama. Tijekom srednjoškolskog obrazovanja najviše podrške dobio sam od odgajatelja jer sam živio u učeničkom domu. Zato mi je odgajatelj najviše pomagao i s njim sam najviše bio u kontaktu. U srednjoj školi mi je bilo dobro, bio sam sretan što ću nešto naučiti. Imao sam puno prijatelja, imao sam više prijatelja koji su bili Hrvati nego Romi. Svi u školi su me dobro prihvatili i nisam osjećao da me gledaju drugačije jer sam Rom. U srednjoj školi nisam imao nikakvih problema. Moji ciljevi koje sam imao tijekom srednjoškolskog obrazovanja bili su mi da završim školu i da čim prije počnem zarađivati za sebe. Da budem samostalan i da krenem u život. Srednju školu, kolege iz razreda i profesore bih ocijenio sa peticom, bili su super. Ono što najviše pamtim iz srednje škole su maturantski dani i druženja koja sam imao s prijateljima iz razreda.

Smatram da se bez srednje škole ne bih mogao zaposliti ili bi mi bilo puno teže. Sada radim u Njemačkoj kao pomoćni električar, a škola mi je pružila puno znanja, dobio sam vozačku dozvolu i imam puno prijatelja s kojima sam u kontaktu.

Priča 8:

Na početku ću vam ispričati moje obrazovanje u osnovnoj školi. Pohađao sam osnovnu školu „Dr. Ivana Novaka“ u Macincu gdje sam s vrlo dobrim uspjesima završio 8 razreda osnovne škole . Osnovnu školu sam doživio jako važnom i obaveznom. Nakon završenih 8 razreda osnovne škole odlučio sam ići dalje i ne odustat te sam upisao srednju školu. Školske 2014./2015. godine upisao sam četverogodišnji program zanimanja tehničar cestovnog prometa u Gospodarskoj školi, Čakovec. U svemu tome su me podržali nastavnici osnovne škole i jako sam im zahvalan. Kroz 4 godine mog obrazovanja prošao sam neke stvari koje trebaju u životu kao npr. odgovornost, samostalnost i odlučnost. Sve te stvari koje sam spomenuo pomogle su mi u vrlo ranim godina jer sam sa 17 godina postao tata. To me je najviše motiviralo da završim školu i da radim za obitelj. Kao potporu nisam imao nikog, ali u bilo kakvoj situaciji podizao sam glavu gore i išao dalje. Dokazao sam da uz puno odricanja, truda i volje možeš doći do svoga cilja. Četverogodišnji program sam izabrao sa ciljem da bih mogao na neki način si olakšati zapošljavanje stoga mislim da je meni srednja škola jedan veliki potez. Nastavnici su me uvijek motivirali da učim i da napredujem. Nakon što sam završio srednju školu, nisam čekao jako puno te sam se odmah zaposlio. Zaposlio sam se u Pana stolariji gdje sam radio dvije godine. Nakon te firme zaposlio sam se u Prima biro i mogu vam reći da sa srednjom školom možeš naći posao kakav hoćeš bez obzira koja je struka . Za kraj vam mogu reći da se bez školovanja ne bih mogao zaposlit i ne bih imao što danas imam. Uz puno truda i rada ja sam jako sretna i ponosna osoba. Stvorio sam jednu malu sretnu obitelj! Moja preporuka je svim našim Romima da nikad ne odustanu od svog cilja jer taj cilj će se jednom i ostvariti. Moj cilj je bio da odselim iz romskog naselja i da

kupujem kuću u nekom selu i uspio sam. Kupio sam kuću u Macincu. Zato je moj savjet da se ne smije odustati nego da moramo težiti boljem, ljepšem i ispunjenom životu.

Priča 9:

Pozdrav! Pripadam romskoj nacionalnoj manjini zbog čega sam odrasla u maltretiranju te vrlo teškim i neizdrživim uvjetima. Prvi razred osnovne škole pohađala sam u Držimurcu pokraj Male Subotice. Ondje sam neredovito pratila nastavu sve do trećeg razreda osnovne škole kada me moja udomiteljska obitelj odlučila prisvojiti. Udomivši me, postala sam vrlo dobra učenica. Svi su mi pomagali oko svega što nisam znala i što me mučilo. Osnovna škola Mursko Središće omogućila mi je obrazovanje od 5. razreda. Izrazito sam se bojala novog društva i nove sredine, ali ljudi dobre volje učinili su mi život manje stresnijim. Za srednjoškolsko obrazovanje nisam se dvoumila ni sekundu. Znala sam da ću se nastaviti školovati jer si danas bez škole zapravo „ništa“. Upisala sam smjer kozmetičara jer sam oduvijek htjela biti kozmetičarka. Obožavam šminku, a više od svega volim masirati. Imala sam ogromnu podršku svoje udomiteljske obitelji, dok moja biološka obitelj nije za mene htjela ni čuti. Pri upisivanju srednje škole nisam imala šanse upisati smjer koji sam htjela jer sam nastavu morala pratiti po prilagođenom programu. Uz tetinu intervenciju i trud dali su mi mogućnost da upišem program koji sam oduvijek željela. Upisala sam redoviti program u srednjoj školi. Cilj u srednjoj školi mi je bio postići što bolji uspjeh kako bih se mogla odmah nakon srednje škole zaposliti i osamostaliti. Ogromnu podršku su mi pružale i prijateljice, a i nastavnici su imali puno razumijevanja za mene. Puno toga su mi pomogli i jako sam im zahvalna na svemu. Kroz srednju sam školu bila uključena u sve školske priredbe kao i u projekte EU. Bila sam na praksi na Tenerifima te u Sloveniji gdje i sada radim.

Najljepša stvar kod učenja je da ti znanje nitko ne može oduzeti. Bez znanja danas ne možeš uspjeti. Zato treba vjerovati u svoje snove i može se ostvariti sve što poželimo!

Priča 10:

Školske 2021./2022. godina sam završila 3.KO razred u Gospodarskoj školi, Čakovec za zanimanje krojač. Pohađala sam Osnovnu školu „Dr. Ivana Novaka“ u Macincu i završila s vrlo dobrim uspjehom. U razredu je bilo puno Roma. Romski pomagači su bili u školi, po hodnicima i pomagali nam i u razredu ako je došlo do nekog problema. Bilo je lijepo, ugodno, zanimljivo jer smo imali puno dodatnih vannastavnih aktivnosti. Već od šestog razreda počela sam razmišljati o srednjoj školi i to mi je sve izgledalo moderno, neobično....kao neki drugi svijet. Svaki sam dan promatrala srednjoškolce u mom naselju kako se vraćaju autobusom iz škole i priželjkivala sam da i ja jednog dana budem kao oni. Upisala sam Gospodarsku školu, Čakovec, prvobitno zanimanje obućar, ali zbog nemogućnosti da nađem praksu u tvornici ubrzo sam se premjestila za zanimanje krojač. To se pokazalo kao jako dobra odluka jer mi se zanimanje krojač jako dopalo, a naročito na praktičnoj nastavi u školskom kabinetu gdje smo izrađivali odjevne predmete za sebe. Volim praktični rad, rad s rukama i uživala sam na praksi. Podrška u svemu su mi bili roditelji, sestra, prijatelji, ali i nastavnici koji su se jako trudili i koji su mi bili kao drugi roditelji. Imala sam u njih povjerenje, osjećala sam se sigurno i zaštićeno. Na početku srednjoškolskog obrazovanja bila sam prestrašena jer sam morala putovati u novi grad, u Čakovec, u školu, sretala sam nepoznate ljude, dočekali su me novi nastavnici....Ali, bila sam hrabra, uporna i ubrzo je sve bilo u redu. Cilj mi je bio da završim srednju školu, da se zaposlim, da položim vozački ispit te da kupim kuću ili stan. Želim da se osamostalim i da roditelji budu ponosni na mene. Kompletnu školu, nastavnike i moje školovanje ocijenila bih kao izvrsno. S razredom i nisam baš zadovoljna jer nismo bili složni razred. U razredu smo bili krojači i obućari i dalje smo i funkcionirali kao dvije grupe a ne kao jedna cjelina. Kao posebnost bih istaknula putovanja preko Erasmus projekata, a posebno mi je ostalo u sjećanju dvotjedno putovanje u Španjolsku. Tamo smo imali puno izleta, posjet ZOO vrtu, puno novih prijatelja sam stekla a u njihovoj školi smo puno toga novoga naučili.

Smatram da bih se mogla zaposliti i bez svjedodžbe srednje škole, ali bih dobila neke pomoćne i slabo plaćene poslove. Sretna sam što sam završila srednju školu, ali sada moram čekati da navršim 18. godina da se mogu zaposliti i upisati u auto-školu da položim vozački ispit. Imam puno planova, ali prije svega je zaposlenje.

Priča 11:

Nakon završene Osnovne škole Orehovica koju sam završio s vrlo dobrim uspjehom, upisao sam Gospodarsku školu u Čakovcu, smjer poljoprivredni tehničar-opći. U osnovnoj školi mi je bilo zanimljivo i veselo. Imao sam puno prijatelja, a najzanimljivije mi je bilo u 7. i 8. razredu na satovima biologije i kemije naročito kad smo radili pokuse ili nešto istraživali. Nije bilo nikakve diskriminacije, a ja sam kao učenik bio dobar, poslušan i pozoran.

Za srednjoškolsko obrazovanje sam se odlučio radi tate. On ima OPG i bavi se poljoprivredom. Želja mi je bila da nastavim taj obiteljski posao. Nakon završenog četvrtog razreda, u sklopu EU projekta Gospodarske škole, Čakovec, upisao sam i završio auto-školu i položio za C kategoriju. Nakon toga sam bio jako motiviran te sam se javio i preko Zavoda za zapošljavanje i njihovim edukacija, položio sam i za E kategoriju.

Podršku u svemu su mi pružali roditelji. U srednjoj školi sam bio jedini učenik romske nacionalne manjine u razredu. Svi su me dobro prihvatili, pomagali smo si te smo ostali u kontaktu i postali pravi prijatelji. Nikakvih problema nije bilo. Cilj mi je bio da završim srednju školu, da roditelje učinim ponosnima, da tati pomognem u poslu i da nastavim obiteljski posao i proširim OPG. Iz srednje škole pamtim prijatelje, druženje i izlete te stručne ekskurzije. Najviše mi se sviđao odlazak u Bolognu (Italija) na Sajam mehanizacije. To je bilo vezano uz našu struku i bilo je predivno.

Mislim da bih se mogao zaposliti bez srednje škole, ali možda kao pomoćni radnik. Lijepo mi je raditi s tatom na našem OPG-u, svaki dan ima posla, zadužen sam za cijelu organizaciju, svaki dan povrće vozim u Zagreb na Žitnjak i po restoranima koji već godinama

kupuju samo naše povrće. Želja mi je da s obitelji odem živjeti u neko selo, da se maknem iz naselja. Trenutno je to nemoguće jer nam je cijeli OPG vezan uz sadašnju kuću u naselju, Ali jednog dana..... Imam ženu koja je isto završila srednju školu za prodavačicu i kćer od 2 godine. Brat mi je završio srednju školu za soboslikara, ali i on pomaže na OPG-u i bavi se poljoprivredom.

Srednja škola mi je pružila potrebno znanje i vještine da se kvalitetno mogu baviti ovim poslom, pružila mi je socijalizaciju, puno prijatelja i puno sretnih trenutaka.

Priča 12:

Završila sam srednju Gospodarsku školu u Čakovcu prije 2 godine. Prije toga završila sam Osnovnu školu „Dr. Ivana Novaka“ Macinec s dobrim uspjehom. U osnovnoj školi je bilo problema s poznavanjem jezika, disciplinom, redovitim dolascima na nastavu i problema s učenjem ali sam se borila da dođem do cilja i da upišem srednju školu. Cijelo vrijeme obitelji mi je bila podrška.

Za školovanje u srednjoj školi odlučila sam se jer sam smatrala da ću se tako lakše zaposliti i imati ljepšu budućnost. Izabrala sam zanimanje obučar upravo zato jer sam znala da ću se lako zaposliti i zato jer mi je tvornica HAIX s kojim sam sklopila Ugovor o praktičnoj nastavi omogućila naknadu za praksu i garantirala zaposlenje nakon srednje škole. I u odabiru zanimanja i prakse, kao i u školovanju u srednjoj školi podršku su mi davali roditelji, baka, braća i prijatelji. Bodrili i hrabрили su me i nastavnici, razrednice i ravnatelj. U srednjoj školi osjećala sam se lijepo, pozitivno, opušteno, družila sam se s prijateljima i slagala sam se s nastavnicima. Nisam imala probleme u srednjoj školi. Prvi razred nisam prošla s uspjehom jer nisam kontinuirano učila i nisam se dovoljno trudila. Ali, nakon toga sam shvatila da želim uspjeti i završiti školovanje pa sam se trudila, učila redovito, bila aktivna...

Cilj mi je bio da imam dobre ocjene, da puno naučim, da budem dobra na praksi i da završim razred. Srednju školu ocjenjujem kao predobru. Sa svim učenicima bila sam dobra, bila sam

prihvaćena, pronašla sam puno dobroga u sebi i pružala sam podršku i savjetovala prijatelje da idu u školu i da steknu neko zanimanje. Profesori su uvijek davali sve od sebe i trudili se da shvatim nastavno gradivo.

Najbolje situacije su mi bile na praktičnoj nastavi gdje sam učila crtati, šivati, stvarati nove cipele. Možda bih se i mogla zaposliti negdje bez završene srednje škole, ali mislim da mi je srednja škola omogućila brže zapošljavanje, veću plaću i da radim upravo to što volim.

U ove dvije godine radila sam u Poreču kao pomoćna kuharica, a zatim u Pazinu kao konobarica. Sad sam se vratila doma u Međimurje te polažem ispite za vozačku dozvolu. Želim kupiti auto. Paralelno u općini Nedelišće radim u projektu „Zaželi – program zapošljavanja žena“. Radim na poslovima pomoći starijim i nemoćnim osobama na području općine Nedelišće. Svi moji korisnici su jako sretni i zadovoljni sa mnom. Nakon dobivanja vozačke dozvole planiram se zaposliti u tvornici HAIX u svojoj struci obučara gdje sam obavljala i praktičnu nastavu. Tamo su mi rekli da se uvijek mogu vratiti i zaposliti kao obučar.

Priča 13:

Ovako, da Vam se predstavim. Kao dijete sam jako volio motorna vozila i bio sam veliki ljubitelj kamiona. Imao sam jednoga kamiona, naravno, igračku s kojim sam se uvijek igrao i maštao da ga jednoga dana budem vozio. Početak je naravno uvijek najteži i zato sam prvo morao pohađati Osnovnu školu u Pribislavcu, gdje sam i rođen, da bi dok završim svoju osnovnu školu mogao upisati svoje omiljeno zanimanje.

Dok sam pohađao osnovnu školu bio sam vrlo uspješan i vrlo dobro dijete. Uvijek sam bio primjer drugima, čak i mojim najboljim prijateljima iz razreda koji bi poslije od mene tražili savjet.

Bilo mi je jako zanimljivo pratiti nastavu najviše iz stručnih predmeta. Uspješno sam završio osnovnu školu i napokon sam upisao srednjoškolsko obrazovanje, gdje sam upisao smjer za

vozača motornog vozila što je bio i moj cilj. Najveća podrška u svemu tome bili su moji roditelji od kojih sam dobivao savjete. Na početku mi je bilo sve čudno i novo zbog novih prijatelja, profesora i zbog nove škole, ali usprkos svemu tome bio sam jako motiviran zbog svojeg cilja. Ubrzo sam shvatio da su mi svi oni više od školskih kolega, više od profesora.

S vremenom sam shvatio da su mi i profesori isto kao kolege iz razreda i da su prema meni bili korektni isto kao i prema ostalima u razredu. Nisu radili nikakve razlike. Školovanje mi je ponudilo znanje, novi kamion koji nam je omogućio polaganje vozačkog ispita u sklopu škole. Bez svega toga ne bih imao priliku zapošljavanja.

Tijekom školovanja osjećao sam se dosta uzbuđeno radi svakodnevnih novih događanja oko prakse i stručnih školskih predmeta, isto tako sam sretan i zadovoljan što sam pohađao Gospodarsku školu u Čakovcu koja mi je omogućila priliku da ostvarim svoj cilj i da postanem vozač motornog vozila. Sada radim posao koji volim, o kojem sam oduvijek sanjao i putujem po cijeloj Hrvatskoj i Europi.

Priča 14:

Školske 2019./2020. godine završio sam Gospodarsku školu, Čakovec, za zanimanje obućar. Završio sam Osnovnu školu Tomaša Goričanca u Maloj Subotici. Sve razrede uspješno sam završio s dobrim ili vrlo dobrim ocjenama. Prvi razred osnovne škole morao sam ponavljati radi teškoća s nepoznavanjem jezika. Romskog pomagača nisam imao.

Osnovnu školu sam doživio kao pripremu za odlazak u srednju školu. Bio sam vrijedan i uporan jer sam htio biti uzor mojim prijateljima i mlađem bratu. U srednjoj školi odabrao sam zanimanje obućar jer me to interesiralo. U odabiru zanimanja, kao i u nastavku školovanja u srednjoj školi, imao sam podršku cijele obitelji, ali najviše razrednice. I razrednica i prijatelji iz razreda uvijek su me motivirali i hrabрили jer su vidjeli da imam volje i želje za školovanje. Prilikom dolaska u srednju školu bio sam skeptičan jer sam mislio da neću biti prihvaćen i da neću imati prijatelje. Ustvari, bilo je sve suprotno od mojih strahova.

Bio sam prihvaćen i svi smo bili prijatelji i pomagali jedni drugima. Problema nije bilo. Cilj mi je bio proći sve razrede srednje škole. Motiviralo me to što sam se ugledao u starijeg brata koji je završio srednju školu i odmah se zaposlio, pa sam i ja dobio želju da i ja ostvarim takav uspjeh. Profesori i kolege iz razreda su bili jako dobri prema meni i svi smo se dobro slagali i surađivali.

Bez obrazovanja imao bi manje šanse za zaposlenjem. Škola mi je omogućila da naučim sve o izabranom zanimanju i da se zaposlim u firmi u kojoj sam obavljao i praktičnu nastavu, a postoji velika šansa da doguram i do šefa smjene i do majstora u svojoj struci. Znači, trenutno radim u HAIX-u i već imam 2 godine staža, oženjen sam, imam jedno dijete, kupio sam kuću van naselja i uskoro se selim u kuću. Sa suprugom smo prošli tečaj za udomljavanje djece i kada se preselimo u novu kuću bavit ćemo se i udomiteljstvom kao što se bavi i moj stariji brat sa svojom suprugom. Ja ću i dalje raditi u HAIX-u, te ženi pomagati u udomljavanju djece.

Priča 15:

Prošle školske godine 2021./2022. završio sam srednju Gospodarsku školu u Čakovcu. Osnovnu školu završio sam u Hodošanu. U nižim razredima bio sam odličan učenik, a u višim razredima sam ostvario dobar i vrlo dobar uspjeh. Prije osnovne škole pohađao sam jaslice i vrtić. U osnovnoj školi Hodošan bio sam jedini učenik Rom u razredu i nije mi trebao romski pomagač. U petom razredu sam počeo primjećivati da su ostali učenici u razredu prema meni dosta suzdržani, nisu bili nepristojni, ali nisu se baš družili sa mnom. Imao sam dva do tri prijatelja s kojima sam se družio. Općenito, osjećao sam se usamljeno, pomalo izolirano. Danas to pripisujem pubertetu kada se mladi mijenjaju, propitkuju, postaju oprezniji, kada se traže....

Normalni slijed događaja mi je bio da nakon završene osnovne škole nastavim obrazovanje u srednjoj školi. Upisao sam i završio za zanimanje tehničar cestovnog prometa. Oduvijek

me zanimao promet i želio sam biti vozač motornog vozila. Međutim, roditelji su me savjetovali da bi bilo dobro da završim tehničarsko zanimanje pa sam izabrao zanimanje tehničar cestovnog prometa. Kroz cijelo moje školovanje velika podrška su mi bili mama i tata, kao i rodbina. Podršku su mi pružali i nastavnici u srednjoj školi s kojima sam ostvario lijep i pozitivan odnos. Bez njihove motivacije, pozitivnog stava i vjerovanja u mene ne bih ostvario dobre rezultate. U srednjoj školi bio sam prihvaćen, nikada nisam osjetio izolaciju, podršku su mi pružali svi i bilo mi je lijepo. Ako postoje ocjene do 5, srednju školu bih ocijenio sa peticom. Isto tako bih ocijenio i svoj razred, svoje kolege i svoje nastavnike. Cilj mi je uvijek bio završiti razred sa što boljim uspjehom. U četvrtom, završnom, razredu imao sam dilemu – ići na fakultet ili pak se zaposliti.

Želio sam se osamostaliti, imati vlastite prihode i ne ovisiti o roditeljima, tako da sam se odlučio zaposliti. Trenutno radim u Austriji u jednom restoranu, zadovoljan sam i mislim da ću se uskoro tamo i preseliti. U planu mi je da se tamo zaposlim u nekom skladištu i da radim na viličaru za što sam se i osposobio u Gospodarskoj školi, Čakovec jer sam bio uključen u jedan EU projekt koji mi je omogućio dobivanje certifikata. Kroz srednjoškolsko obrazovanje imao sam priliku uključiti se u mnoge EU projekte pa sam puno putovao, družio se s prijateljima, vježbao engleski jezik i upoznao mlade ljude iz drugih država. S njima sam i danas u kontaktu. Mislim da bi i bez završene srednje škole imao priliku da se zaposlim. Ali, sigurno ne bi imao toliko prilika i ne bi se mogao javljati na kvalitetnija radna mjesta. Osim toga, smatram da su školovanje i škola jako važni, ali nije škola samo učenje. Škola je bitna i za socijalizaciju, druženje, smijanje, da se nauči bonton, lijepo ponašanje, da se razvije snalaženje, samostalnost.....

Škola mi je pomogla da se oblikujem u osobu kakva sam danas. Pružila mi je, osim znanja i vještina, mogućnost da putujem u inozemstvo, bio sam na moru, ostao u stalnom kontaktu s prijateljima iz Italije, iz Slovenije, stekao sam puno dobrih prijatelja, bio sam predsjednik Vijeća učenika, bio sam uključen u sve školske priredbe, nastupao i na županijskim natjecanjima.

Priča 16:

Moje ime je Z. I. Školske 2011./2012. godine upisala sam prvi razred Gospodarske škole, Čakovec za zanimanje krojač. Školske 2013./2014. godine završila sam svoje obrazovanje. Osnovnu školu „Dr. Ivana Novaka“ u Macincu završila sam s dobrim uspjehom. Bilo mi je predivno, imala sam predobru razrednicu koja je bila nježna, dobra, zaštitnička i uvijek je sve brzo rješavala. U razredu je bilo samo 2 učenika romske nacionalne manjine, jedan dečko i ja.

Za srednjoškolsko obrazovanje sam se odlučila jer sam oduvijek imala želju da se zaposlim, da se maknem iz sredine koja razmišlja da se nakon osnovne škole moram udati i rađati djecu. Upisala sam zanimanje krojač i to u zadnjem upisnom roku. Prvobitno sam željela upisati za frizerku ali nisam mogla zbog premalog broja bodova. Brzo sam se snašla i zavoljela tekstilnu struku. Mama mi je bila najveća podrška u svemu, kao i rodbina i prijatelji. Srednja škola mi je najljepši period života, pamtim nastavnike samo prema dobrome, a praktičnu nastavu doživljavala sam kao neku vrstu terapije. Uživala sam! Probleme nisam imala.

Motivacija mi je uvijek bila želja da se zaposlim i da položim vozački ispit. Sve to sam kasnije i ostvarila. Prvo sam radila u Čateksu i na posao sam se vozila biciklom. Nakon toga sam se zaposlila u modnom studiu „Studio mode“ i isto sam na posao putovala biciklom. Sad radim u Austriji kao njegovateljica. Željela sam da se ostvarim kao osoba, da radi posao koji volim, da razvijem sve svoje sposobnosti i u tome sam uspjela. Srednja škola je po meni najbitnija i to nam je „odskočna daska“ za bolji posao.

Srednju školu, moje kolege i nastavnike mogu ocijeniti jedino ocjenom odličan. Sve mi je bilo izvrsno i super. Pamtim najviše nastavnike na praktičnoj nastavi koji su se jako trudili oko nas i bili nam i kao prijatelji i kao drugi roditelji. Jako su se brinuli za nas. Sjećam se da sam išla i na dvodnevno natjecanje u hotelu u Varaždinu te sam morala izraditi 3 haljine za

modnu reviju. Morala sam i nabaviti 3 učenice koje će na toj reviji nositi moje haljine. Bilo je nezaboravno!

Mislim da bih se mogla zaposliti i bez srednje škole, ali puno teže i na slabo plaćenim poslovima. Srednja škola mi je pružila veselje, druženje, putovanje, znanje, samostalnost i samopouzdanje. Bilo mi je jako lijepo ali je prebrzo prošlo. Sada često poželim vratiti se u đачko doba!

Collection of stories of successful Roma

HEDROM
HIGHER EDUCATION FOR ROMA

Erasmus+

Introduction

One of the project results is the Collection of stories of successful Roma. It contains the personal stories of former Roma male and female students of partner secondary schools, i.e. Dvojezična srednja šola Lendava and Gospodarska škola Čakovec. The common theme of all stories is education or high school experiences, but otherwise, the participants had the freedom to write or say whatever they wanted on this topic. This way, they could describe their experience with secondary education safely, highlighting both, the good and the bad things. The purpose of this activity was primarily to create a document that focuses on the positive qualities of Roma students, as other literature is dominated by problems, challenges and other topics that portray Roma in a negative light. This way, it can help us overcome prejudices and negative stereotypes about Roma, while also reducing the social differences between members of the Roma community and the wider society.

The collection of stories of successful Roma will serve as a tool for motivating both Roma students and students from other vulnerable groups. The stories collected testify that even in difficult situations an individual can find the strength and will to achieve his goals and that the paths to them can be different. The collection is also a great way for high schools to get follow-up information about where their students are today and how they, as teachers or other teaching staff, could help them on their way to success.

The stories were collected by the partners of the HEDROM project. Anonymity and protection of the personal data of all the individuals who contributed their stories were ensured. 16 stories were collected, of which 6 stories were from former Roma students of Dvojezična Srednja Šola Lendava and 10 stories from former Roma students from Gospodarska Škola Čakovec.

At this point, we would like to thank everyone who shared their personal stories with us. The information we got from them is extremely important for us as well as all the target groups of the project.

Stories from Slovenia

Story 1:

I visited the local elementary school, where my grades were good and where I always felt good. I decided to continue my schooling and enrol into a high school because I wanted to make something out of myself, to have a job and be independent. I chose the “merchant” program, because I didn’t have very high grades in elementary school, and I thought a 3-year program would be the most suitable for me. My mom encouraged me with this decision. During my high school years, my parents and aunt supported me the most. I finished this program and decided to continue with my schooling. I am enrolled in the local high school – “Economic Technician” program. I feel good in school and I get along with my classmates. I am very motivated because I want to be successful, have a job and earn my own money. Sometimes I feel that some professors are not treating Roma and non-Roma individuals the same, they don’t look at us Roma very nicely and they think we are less smart. Not all professors are like that, there are some exceptions. I feel excepted among my classmates. I think it would be very hard for me to get a job if I wasn’t educated enough, so I decided to continue with my schooling. My education will give me the possibility to find a job and get employed.

Story 2:

I visited the local elementary school. I had good grades. I felt good in school. I was never discriminated against. I decided to continue with my schooling to have a better future. I chose the »Economic technician« program because it seemed interesting. My parents helped me with the decision, they also gave me the most support during my high school education process. I feel accepted in my high school, I never had any issues. I get along with everyone, everyone is nice. My main goal was to succeed, my father gave me the most

motivation. Education is important for me because it gives you more chances to get a job. Even if I hadn't appropriate education, I could get a job, but it would be harder to find it. Education also enables me to think on my own.

Story 3:

I visited a small local school, where I had good grades. My thoughts on the elementary school were positive. I decided to enrol in high school because I wanted to get a higher education and increase my chances of getting a job. I chose the »Car Repairer« program because that seemed the most interesting. I didn't have any bigger issues in high school, just some minor ones. My goal was to successfully finish high school and get a job in this industry. I was motivated because I like working on cars. All in all, high school was good, classmates and teachers were nice, but there was sometimes some discrimination with different comments, which bothered me. I believe education is important, but I think you can also get a job without higher education, as long as the person has the will and desire to work. This happened in my case since I didn't finish high school or the last grade, but I got a job abroad at 18 and I have been working there ever since. High school gave me some knowledge and experience, which I gained through the practical part of schooling, but I struggled with learning and therefore had negative feelings towards school, which is why I didn't finish it.

Story 4:

I visited the local elementary school. I had good grades. I had a good relationship with my classmates, teacher and my class teacher. I never had any issues with my classmates or friends, they never looked down on me, and they always excepted me. I always had a great relationship with my teachers (as well as my classmates), and I always got help, if I didn't understand something. An assistant was always present and she helped us with our

homework. Sometimes, she didn't have enough time to help all the Roma students during classes, so she often came to help us at our house. I decided to enrol into high school so that I can gain a profession and prove that not all Roma individuals depend on government funds and that I can make something good for my future. I don't want to depend on my parents and others. Firstly, I finished 3-year merchant school and after that, I enrolled in a 2-year »Economic Technician« program with a desire to get a higher education and therefore have more chances of getting employed or opening my own company. My parents and my older brother, who also successfully finished school and created an amazing career, supported my decision. My mother and brother supported me the most during high school. My brother helped me with my homework because he also finished high school and is currently self-employed. Just like in elementary school, I also felt good in high school – I never had any issues or a feeling that I was being treated poorly or that I was less capable than others. During high school, I was the most motivated by a desire to prove to myself and others that I am capable of finishing school. I was also very motivated by my parents. I think that I would struggle with finding a job if I didn't have proper education. I could do some seasonal jobs, but it is very tough to get a job without proper education. Education for me means that you have bigger possibilities of getting a job and doing what you like instead of doing what you have to do to survive.

Story 5:

I visited the local elementary school, which I finished successfully. The average rating of my grades was mostly 4 out of 5. I had trouble with mathematics, but I had a very nice classmate and she helped me with studying. I felt good in my school and accepted by my classmates. I never talked about being a Roma, I assumed everyone knew that about me. Teachers liked me because I was a quiet and hard-working student.

In the 9th grade, we talked about enrolling on high school and I didn't know anything at the time (not even what I wanted to become), so I enrolled into a local high school – the »Economic Technician« program. I chose this program together with my parents because everyone said this course is easier than a gymnasium. My parents were very happy, but also a little bit scared. They still supported me emotionally and financially. Other relatives also supported me, especially my cousin, who already studied at that time and she motivated me to educate myself as long as I can.

In high school, I was in an all-girls class and we quickly became friends. We got along got, we sometimes fought, but just about some teenage stuff. There were good days and bad days, but I mostly felt good and accepted in the group. I was good at learning, but I struggled with mathematics. My parents helped me financially with additional tutor lessons, so I got good grades. My cousin, who studied in Maribor at that time, helped me a lot. I was always asking her what's it like there, what is she studying, what they learn about, what does she do in her free time and so on. She was my role model, and because of her I also wanted to go to the university.

After I successfully graduated, I enrolled in the Faculty of Economics and Business in Maribor. Everyone was very proud of me. I felt good in Maribor, I was living with a friend and classmate from elementary school, but I wasn't very good at studying. I wasn't persistent, it seemed too hard, and I lost the will to study and that is why I had to repeat one school year. Because I didn't pass all of my exams, I transferred to Higher Vocational College in Murska Sobota, »Economist« program. I thought this course would be easier, my classmates are very nice and we get along very well. I successfully finished 1st year of study, I am currently in the 2nd year – I am enrolled in the »Entrepreneurship and Marketing« program. My parents and other relatives are always there for me and supporting me.

I am very happy to have understanding parents that are guiding me and letting me be who I am. My parents always said that I should get a proper education so that I will get a job

someday and not be like them. They never had anyone to guide them or help them. I am also happy for my cousin, who is my role model and who helped me with my decision to get educated. I hope I will finish my studies successfully and graduate. After graduation, I want to continue to educate myself.

Education gave me a lot. When I was still in high school and up until now, I have had different student jobs, which is very helpful. I am meeting new people, learning new things and also becoming more financially stable. I don't want to rely on my parents, they can afford everything I want. Without my parents, my cousin and other relatives I would probably live a typical Roma life and that is why I am very grateful to them and I wish other Roma individuals would also experience a different lifestyle. I think that without finishing high school, I wouldn't get a job. I wish that every child from the Roma community would at least have a chance to get a high school education.

Story 6:

Ever since I was a young girl, my parents encouraged me to read and learn, most of my free time in elementary school was dedicated to that because my parents had big goals for me. At that time, I wanted to be a lawyer, veterinarian, teacher and other things. That is why I always tried to get good grades, which I then had through elementary school. My parents were always letting me know that I would have to learn and try hard to achieve those dreams. They also said that not everyone gets that chance – they didn't have a chance to educate themselves. I didn't have any major learning difficulties in elementary school, because I always liked learning. I believe that is also because I had a lot of support from my teachers and I got along well with everyone – with teachers and also my peers, who were my friends. After I finished elementary school, I enrolled into a gymnasium, because I knew I wanted to continue my studying. I wanted to become a social worker, which means that continuing my schooling was the only logical step. My high school years were the best

mostly because of my non-Roma peers with whom I got along great. During high school, a lot of my peers and teachers didn't know I am a Roma. I didn't expose that characteristic, because I wasn't the proudest of that. I am still figuring out if that had any impact on my school's success and the fact that I felt good in school. I have very positive feelings about my high school years and I see that time as an intermediate step in reaching my goals. Through the years, these became more and more clear and loud. I knew that nothing and no one can prevent me to get a university education.

After finishing high school, I decided to study »Sociology and Interdisciplinary Social Sciences«, because I didn't get into the faculty to directly become a social worker and because I fell in love with sociology during high school. After studying for three months, I realized that it would be better if I studied pedagogy since I was always interested in teaching. That is why I transferred to study the course »Pedagogy and Sociology« and I was very happy with my decision. During my university years, I had different voluntary and student jobs to become more financially stable. Through voluntary jobs, I gained different experiences and learned more about what makes me happy. The experience I have gained through this is priceless and they also enabled me to work in the area of adult education and different international projects, which help me to broaden my horizons and learn new things. I believe others had an impact on my educational success – all teachers who believed in me and encouraged me; my parents that dedicated themselves to my education; my friends from and outside of school that accepted me and brightened my school days; my relatives that were always proud of me. But most of all, I am proud of believing in myself and enjoying learning new things.

Stories from Croatia

Story 7:

I graduated from high school this year in June. The elementary school I attended was V. Nazora Pribislavec Elementary School. That is the school in the village where I live. From the first to the sixth grade, I had a very good average (4), but when the more difficult subjects came, in the seventh and eighth grades my average was good (3). I had a good time at primary school, especially during breaks because we could all hang out together. I had great company, the students were good as well as the teachers, and I didn't encounter any problems.

I decided to go to high school because it is a normal thing that comes after primary school. Also, I knew that high school is important for the rest of my life. I enrolled in the motor vehicle driver major, which is a three-year program. I chose this particular interest because my uncles are also drivers, but I also thought that this was something for me. The greatest support for me to enrol in high school was my father, and after him, my mother. During my secondary education, I received the most support from my educator because I lived in a student dormitory. That is why the educator in the student dormitory helped me the most because I was in contact with him the most. I did well in high school, I was happy to learn something new each day. I had a lot of friends, I had more friends who were Croats than Roma. Everyone at school accepted me well and I didn't feel that they looked at me differently because I am Roma. I didn't have any problems in high school. My goals during my high school education were to finish school and to start earning for myself as soon as possible. To be independent and to start life. I would rate my high school, classmates and professors with a five, they were great. What I remember most from high school are the graduation days and the socializing I had with my classmates.

I think that without high school I would not be able to get a job or it would be very difficult for me. Now I work in Germany as an assistant electrician, but the school gave me a lot of knowledge, I got my driver's license and I have a lot of friends with whom I am still in contact.

Story 8:

In the beginning, I will tell you about my education in primary school. I attended Elementary School "Dr Ivan Novak" in Macinec, where I completed 8 years with very good results. I experienced elementary school as very important and mandatory. After completing the 8th grade of primary school, I decided to go on and not give up and enrolled in high school. The school year 2014./2015. I enrolled in the four-year program of interest in road transport technician at the Gospodarska School, Čakovec. The elementary school teachers supported me in all of this, and I am very grateful to them. During the 4 years of my education, I went through some things that are necessary for life, such as responsibility, independence and determination. All these things that I mentioned helped me at a very early age because I became a dad at the age of 17. This motivated me the most to finish school and work for the family. I had no one to support me, but in every situation, I raised my head and kept going. I proved that with a lot of renunciation, effort and will you can reach your goal. I chose the four-year program to be able to somehow facilitate employment, so I think that high school is a big move for me. The teachers always motivated me to learn and progress. After I finished high school, I didn't wait very long and got a job right away. I got a job at Pana's Carpentry, where I worked for two years. After this company, I got a job at Prima Biro and I can tell you that with high school you can find any job you want, regardless of the profession. I can honestly say that without my education I would not have been able to get a job and I would not have what I have today. With a lot of effort and love, I am a very happy and proud person. I created one little happy family! My recommendation to all Roma is to never give up on your goal because that goal will come true one day. My goal was to move

out of the Roma settlement and buy a house in a village, and I managed it myself. I bought a house in Macinec. Therefore, my advice is not to give up, but to strive for a better, more beautiful and fulfilling life.

Story 9:

Greetings! I belong to the Roma national minority, which is why I grew up in mistreatment and very difficult and unbearable conditions. I attended the first grade of primary school in Držimurec, Mala Subotica region. I attended classes there irregularly until the third grade of elementary school when my adoptive family decided to adopt me. After adoption, I became a very good student. Everyone helped me with everything I didn't know and what was bothering me. Elementary School Mursko Središće provided me with an education from the 5th grade. I was very afraid of a new company and a new environment, but the people of Goodwill made my life less stressful. I did not hesitate for a second about secondary school education. I knew that I would start studying because today you are really "nothing" without school. I enrolled in the beautician major because I always wanted to be a beautician. I love lipstick, but more than anything I love massaging. I had tremendous support from my adoptive family, while my biological family did not want or feel for me. When enrolling in secondary school, I didn't have the chance to enrol in the course I wanted because I had to follow the lessons according to the adapted program. With my aunt's intervention and effort, they allowed me to enrol in the program I had always wanted. I enrolled in the regular program in high school. My goal in high school was to achieve the best possible success so that I could get a job and become independent right after high school. My friends also gave me enormous support, but the teachers were also very understanding of me. They helped me a lot and I am very grateful to them for everything. Through high school, I was involved in all school productions as well as in EU projects. I was on an internship in Tenerife and in Slovenia, where I still work.

The best thing about learning is that no one can take your knowledge away from you. You cannot succeed today without knowledge. That's why you have to believe in your dreams and everything you desire can come true!

Story 10:

In the school year 2021/2022, I completed 3rd grade at the Gospodarska School, Čakovec, for the profession of a tailor. I attended the Elementary School "Dr Ivan Novak" in Macinec and finished it with very good success. There were many Roma in my class. Roma helpers were in the school, in the corridors and helped us in the classroom if there was a problem. It was nice, convenient, and interesting because we had a lot of additional extracurricular activities. Since the sixth grade, I started thinking about high school myself, and it all seemed modern, unusual... like some other world. Every day I watched the high school students in my neighbourhood returning from school by bus and I wished that one day I would be like them. I enrolled in the Gospodarska School, Čakovec, originally interested in shoemaking, but due to the impossibility of finding an internship at a factory, I soon moved to the profession of tailoring. This turned out to be a very good decision because I really liked tailoring, especially in the practice setting in the school cabinet where we made clothing items for ourselves. I like hands-on, I like to work with my hands, and I enjoyed myself at practice. My parents, sister, friends, and teachers who worked hard and who were like other parents to me, supported me in everything. I had confidence in them, I felt safe and protected. At the beginning of my high school education, I was scared because I had to travel to Čakovec, to school, I met unknown people, and was welcomed by new teachers... But, I was brave, and rebellious and soon everything was fine. My goal was to finish high school, get a job, pass my driving test and buy a house or an apartment. I want to become independent and make my parents proud of me. I would rate the entire school, the teachers and my education as excellent. I am not very satisfied with the class because we were not a

cohesive class. In class, we were tailors and shoemakers, and we continued to function as two groups, but not as one unit. As a special feature, I would like to point out the trips through Erasmus projects, and the two-week trip to Spain is particularly memorable. We had a lot of trips there, visited the ZOO, made a lot of new friends, and also learned a lot of new things at their school.

I think that I could get a job even without a high school certificate but only for some auxiliary and poorly paid jobs. I am happy that I finished high school, but now I have to wait until I turn 18 so I could get a job and enrol in a driving school to pass my driving test. I have a lot of plans, but first and foremost is employment.

Story 11:

After finishing elementary school in Orehovica, which I completed with very good success, I enrolled on the Gospodarska School in Čakovec, for the profession of the agricultural technician.

Elementary school was interesting and fun for me. I had a lot of friends, but the most interesting for me was in the 7th and 8th grades in biology and chemistry classes, especially when we did experiments or researched something. There was no discrimination, but as a student, I was good, obedient and attentive.

I decided to go to high school because of my dad. He has an OPG (family farm) which is engaged in agriculture. I wanted to set up this family business. After finishing the fourth grade, as part of the EU project of the Gospodarska School, Čakovec, I entered and completed the driving school and passed the C category. After that, I was very motivated and I applied through the Employment Agency and their education, and I applied for the E category.

My parents supported me in everything. In high school, I was the only student from the Roma national minority in my class. Everyone accepted me well, we helped each other, stayed in touch and became real friends. There were no problems. My goal was to finish high school, to make my parents proud, to help my father in his business and to set up the family business and expand OPG.

I remember my friends from high school, socializing and the trips such as professional excursions. I liked the most the trip to Bologna (Italy) for the Mechanization Fair. It was related to our profession and it was wonderful.

I think I could get a job without high school but only as a support worker. I enjoy working with my father at our OPG, every day he has work, I am in charge of the entire organization, and every day I drive vegetables to Zagreb to Žitnjak and to restaurants that have been buying only our vegetables for years. My wish is to go live in a village with my family, to get away from the Roma settlement. At the moment, that is impossible because our entire OPG is tied to the current house in the settlement, but maybe one day... I have a wife who also graduated from high school as a saleswoman and a 2-year-old daughter. My brother graduated from high school as a painter, but he also helps at OPG and is engaged in agriculture.

High school provided me with the necessary knowledge and skills to be able to do this job well, it provided me with good social skills, lots of friends and lots of happy moments.

Story 12:

I finished my education at Gospodarska Highschool in Čakovec 2 years ago. Before that, I graduated from the Elementary School "Dr Ivana Novak" Macinec with good grades. In elementary school, I had problems with language skills, discipline, regular attendance at classes, and problems with learning, but I fought to reach my goal and enrol in high school.

My family supported me all the time. I decided to study in high school because I thought that it would be easier to get a job and have a better future. I chose the profession of shoemaker precisely because I knew that I would be able to get a job easily and because the HAIX factory with which I signed the contract on practical teaching provided me with compensation for the internship and guaranteed employment after high school. My parents, grandmother, brothers and friends supported me in choosing my profession and practice, as well as in my high school education. I was encouraged by class teachers and the principal.

In high school, I felt good, positive, and relaxed, I hung out with my friends and got along with the teachers. I had no problems in high school. I didn't pass the first grade because I didn't study continuously and didn't try hard enough. But, after that, I realized that I wanted to succeed and finish my education, so I worked hard, studied regularly, and I was active...

My goal was to get good grades, learn a lot, do well in practice and finish the class. I rate the high school as very good. I was good with all the students, I was accepted, I found a lot of good in myself and I provided support and advised my friends to go to school and get a job. The professors always did their best and tried to make me understand the teaching material. The best situations for me were in practical classes where I learned to draw, sew, and create new shoes.

Maybe I could get a job somewhere without finishing high school, but I think that high school allowed me to get hired faster, with a higher salary and to do exactly what I love. In the last two years, I worked in Poreč as an assistant cook, and then in Pazin as a waitress. Now I'm back home in Međimurje and I'm taking my driver's license exams. I want to buy a car. In parallel, in the municipality of Nedelišće, I work on the project "Zaželi - women's employment program". I work to help elderly and disabled people in the area of Nedelišće municipality. All my customers are very happy and satisfied with me. After getting my driver's license, I plan to get a job at the HAIX factory in my profession as a shoemaker, where

I also did practical classes. They told me there that I could always come back and get a job as a shoemaker.

Story 13:

Let me introduce myself. As a child, I liked motor vehicles and was a big fan of trucks. I had a truck, of course, a toy that I always played with and dreamed of driving one day. Of course, the beginning is always the hardest, and that's why I first had to attend elementary school in Pribislavec, where I was born so that by the time I finish elementary school, I could enrol in my favourite profession.

When I was in primary school I was very successful and a very good child. I was always an example to others, even to my best friends in class who would later ask me for advice. It was very interesting for me to follow the classes, mostly in professional subjects. I successfully finished elementary school and finally enrolled in high school education, where I enrolled in a course to become a motor vehicle driver, which was also my goal.

The biggest support in all of this was my parents, from whom I received advice. In the beginning, everything was strange and new to me because of new friends, professors and because of the new school, but despite all that, I was very motivated because of my goal. I soon realized that all of them are more than my schoolmates, more than professors.

Over time, I realized that my professors were just like my classmates and that they were just as fair to me as they were to others in the class. They didn't make any difference.

Schooling offered me the knowledge and a new truck that enabled us to pass the driving test as part of the school education. Without all that, I wouldn't have had the opportunity to be employed.

During my schooling, I felt very excited because of the daily news events around practice and professional school subjects, I am also happy and satisfied that I attended the

Gospodarska School in Čakovec, which allowed me to achieve my goal and become a motor vehicle driver. Now I am doing a job that I love, that I have always dreamed of and I travel all over Croatia and Europe.

Story 14:

My name is S. K. and in the school year 2019./2020. I graduated from the Gospodarska School, Čakovec, as a shoemaker. I finished Elementary School Tomaš Goričanec in Mala Subotica. I successfully completed all classes with good or very good grades. I had to repeat the first grade of elementary school because of difficulties with not knowing the language. I didn't have a Roma helper.

I experienced elementary school as a preparation for going to high school. I was diligent and persistent because I wanted to be a role model for my friends and younger brother. In high school, I chose the profession of shoemaker because it interested me. In choosing a profession, as well as in continuing my education in high school, I had the support of my entire family, but most of all my classmates. Both my class teacher and my classmates always motivated and encouraged me because they saw that I had the will and desire to study. When I came to high school, I was sceptical because I thought I wouldn't be accepted and wouldn't have friends. It was the opposite of my fears. I was accepted and we were all friends and helped each other. There were no problems. My goal was to pass all classes of high school. I was motivated by the fact that I looked up to my older brother who graduated from high school and immediately got a job, so I also got the desire to achieve such success. The professors and classmates were very good to me and we all got along well and cooperated.

Without education, I would have less chance for employment. The school made it possible for me to learn everything about my chosen profession and to get a job in a company where I also did practical classes, and there is a great chance to reach the position of shift chief and

master in my profession. So, I'm currently working at HAIX and I already have 2 years of experience, I'm married, I have one child, I bought a house outside the Roma village and I'm moving into a house soon. My wife and I took a course on fostering children, and when we move to a new house, we will also deal with fostering, as my older brother and his wife do. I will continue to work at HAIX and help my wife adopt children.

Story 15:

In the school year 2021./2022. I graduated from the Gospodarska school in Čakovec. I finished primary school in Hodošan. In lower grades, I was an excellent student, and in higher grades, I achieved good and very good results. Before elementary school, I attended nursery school and kindergarten. In Hodošan elementary school, I was the only Roma student in my class and I did not need a Roma helper. In the fifth grade, I started to notice that the other students in the class were quite reserved towards me, they weren't rude, but they didn't hang out with me. I had two or three friends with whom I hung out. In general, I felt lonely, and a bit isolated. Today, I attribute it to puberty, when young people change, question, and become more cautious, when they look for themselves...

The normal sequence of events was for me to continue my education in high school after completing primary school. I enrolled and graduated as a road traffic technician. I have always been interested in traffic and wanted to be a motor vehicle driver. However, my parents advised me that it would be good for me to complete a technical profession, so I chose the profession of road traffic technician.

Throughout my education, my mother and father, as well as my relatives, were great support. I was also supported by the teachers in high school, with whom I had a nice and positive relationship. Without their motivation, positive attitude and belief in me, I would not have achieved good results. In high school I was accepted, I never felt isolated, everyone supported me and it was nice. If there are ratings up to 5, I would rate the high school with

a five. I would rate my class, my colleagues and my teachers in the same way. My goal was always to finish the class with the best possible result. In the fourth, final, class, I had a dilemma - to go to university or get a job.

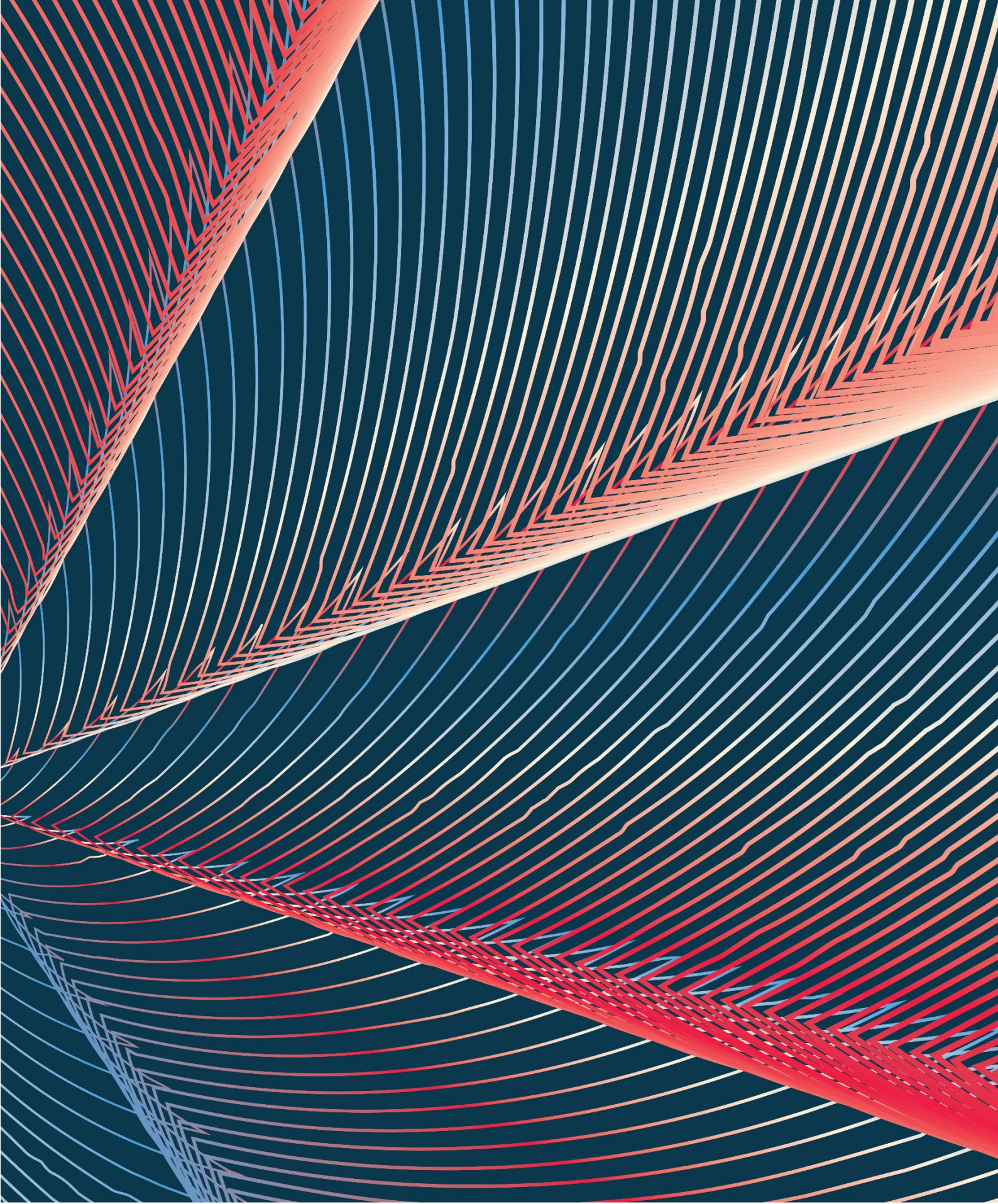
I wanted to become independent, have my income and not depend on my parents, so I decided to get a job. I am currently working in Austria in a restaurant, I am satisfied and I think I will move there soon. I plan to get a job there in a warehouse and to work on a forklift, which I trained for at the Gospodarska School, Čakovec because I was involved in an EU project that enabled me to obtain a certificate. Through high school education, I had the opportunity to get involved in many EU projects, so I travelled a lot, hung out with friends, practised English and met young people from other countries. I am still in contact with them today. I think that even without finishing high school, I would have the opportunity to get a job. But, I certainly wouldn't have had as many opportunities and wouldn't have been able to apply for better jobs. In addition, I think that education and school are very important, but school is not only about learning. School is also important for socializing, laughing, learning good manners, developing coping skills, and independence... The school helped shape me into the person I am today. It gave me, in addition to knowledge and skills, the opportunity to travel abroad. I travelled to the sea coast, I am still in contact with friends from Italy and Slovenia, I made a lot of good friends. Also, I was the president of the student council, I was involved in all the school events and performed at county competitions.

Story 16:

In the school year 2011./2012. I enrolled in the first class at Gospodarska School, Čakovec, as a tailor. In the school year 2013/2014. I finished my education. Elementary school "Dr Ivan Novak" in Macinec, I finished with success. It was wonderful for me, I had an excellent teacher who was gentle, kind, protective and always solved everything quickly. There were only 2 students from the Roma national minority in the class, one boy and me.

I decided on high school education because I have always had the desire to get a job, to get away from an environment that thinks that after elementary school I have to get married and have children. I enrolled in tailoring in the last registration period. Originally, I wanted to enrol as a hairdresser, but I couldn't because I didn't have enough points. I quickly got the hang of it and fell in love with the textile profession. My mother was my biggest supporter in everything, as were my relatives and friends. High school is the best period of my life, I remember the teachers only for the good, and I experienced practical classes as a kind of therapy. I enjoyed! I had no problems. My motivation has always been the desire to get a job and pass the driving test. I achieved all that later. At first, I worked in Čateks and I rode to work by bicycle. After that, I got a job in the fashion studio "Studio Mode" and I also travelled to work by bicycle. Now I work in Austria as a caregiver. I wanted to realize myself as a person, do the work I love, and develop all my abilities, and I succeeded in that. In my opinion, high school is the most important and it is our "springboard" for a better job.

I can only rate the high school, my colleagues and my teachers as excellent. Everything was excellent for me. I remember mostly the teachers in practical classes who worked hard around us and were both our friends and second parents. They took great care of us. I remember that I also went to a two-day competition in a hotel in Varaždin and had to make 3 dresses for a fashion show. I also had to get 3 schoolgirls to wear my dresses at that fashion show. It was unforgettable! I think I could get a job even without high school, but it's much more difficult in low-paid jobs. High school gave me joy, companionship, the opportunity to travel, knowledge, independence and self-confidence. It was very nice for me, but it went by too quickly. Now I often want to go back to my school days!

HEDROM

HIGHER EDUCATION FOR ROMA